

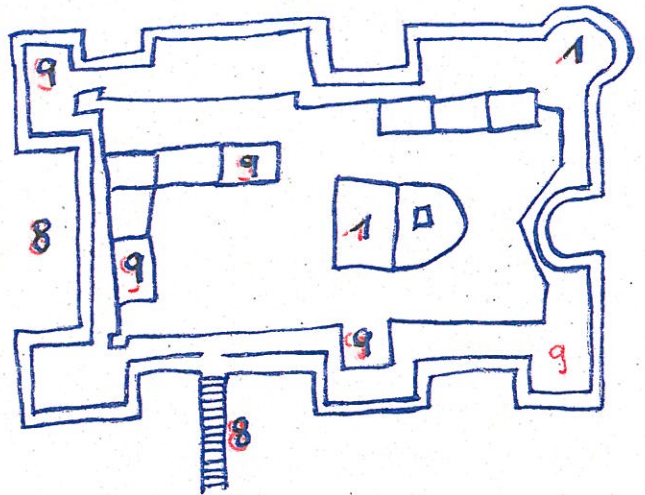
BARAKKTER

"Örömet éreztem, állati felszabadító érzés volt, mindaddig, amíg el nem kezdett az MDF a Kisgazdapárttal és a KDNP-vel kormányozni, amivel rekonstruálták a 45 előtti állapotokat." (23. oldal)

"Dolgoztam és rettenetesen utáltam, mert rövidek voltak a nyarak, és rendszerváltás után szinte kétévénként tönkrement egy vállalat és új állást kellett keresnem!" (21. oldal)

"Forradalom, harcok, lelőtt emberek - ezek a szavak ütötték meg a fülünket időnként!" (4. oldal)

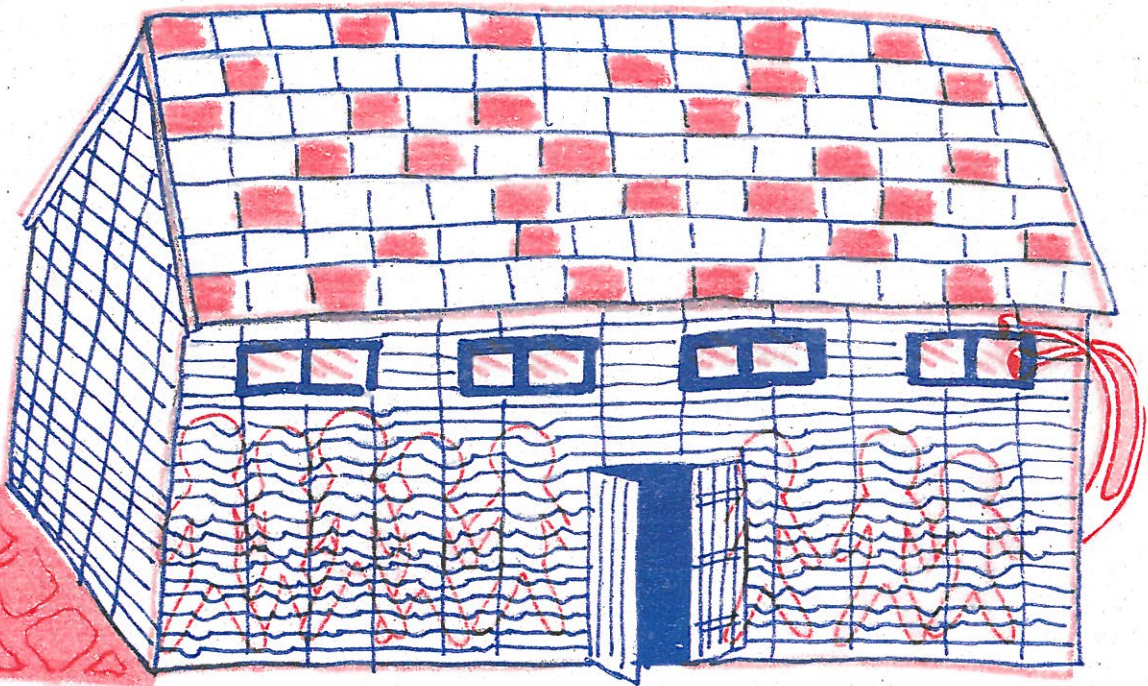
"Meg kell, hogy mondjam, hogy mi örömmel éltük meg a rendszerváltást, mert már tele volt a hócipőnk a sok balfácánkodással és azt vártuk, hogy valami demokratikusabb berendezkedés lesz, de hát hiába vártuk..." (17. oldal)

"Sok állami céget eladtak, gazdasági visszaesés volt." (8. oldal)

"Egész odáig egyfajta életmódra készítettek fel minket, akár a szüleinket, idősebb testvéreinket, aztán az iskolapadból kikerülve egyszerűen összeomlott ez a világkép." (29. oldal)

"A rendszerváltás ideje alatt nagyon gyors egymásutánban történtek az események, 1989-ben szinte minden hónapban volt valamilyen megmozdulás, gyűlés, pártok alakultak, tüntetések szerveződtek. Ezek a dolgok addig tiltottak voltak." (25. oldal)

"Nagyon megérintett és nagyon brutálisnak találtam, nem csoda, hogy megmaradt bennem, de szerintem nagyon sokan voltak/vannak még ezzel így." (11. oldal)

"Az iskolában október 23-ról ellenforradalomként beszéltek, de a rendszerváltás után már forradalomként tanultuk." (14. oldal)

"A második élményem az '89 október huszonharmadikához kötődik, amikor Szűrös Máttyás a parlament erkélyén kikiáltotta a Magyar Köztársaságot." (19. oldal)

Barakkter avagy a Lassabb Hajnalt! - Enyészpontok 4.0 oktatási projektje

Az Enyészpontok projektsorozat középpontjában a 20. század különböző korszakaiban megjelenő antiszemitizmus és a zsidó identitás kérdése áll. A sorozat előző állomásainak esetében is nagy hangsúlyt kapott az edukáció. Fontosnak tartjuk, hogy a fiatal generációt is bevonjuk a különböző társadalmi és történelmi eseményekről való gondolkodásba.

A mostani oktatási program helyszíne a XVIII. kerületi Karinthy Frigyes gimnázium volt. A foglalkozások 2021 ősztől 2022 elejéig tartottak.

Az első órákon sokat beszélgettünk a diákokkal arról, hogy mit jelent az identitás, kinek mi fontos a saját identitását illetően. Az ezt követő alkalmon egy kortárs magyar mű közös elemzésén keresztül próbáltuk rávezetni az osztályt arra, hogy a kortárs képzőművészet is lehet releváns és foglalkozhat őket is érdeklő társadalmi kérdésekkel. Végül prezentáltuk a diákoknak az Enyészpontok eddigi állomásait, műalkotásait, az óra végén pedig átbeszéltük a felmerülő kérdéseket, gondolatokat.

A közös tevékenység elején jeleztük a diákoknak, hogy a munkájuk végeredménye egy fanzine lesz. Az osztály az őszi félévben ennek a kiadványnak a tartalmi részén, majd a projekt utolsó időszakában annak vizuális megjelenésén dolgozott. Az egyik órára olyan tárgyakat kellett behozniuk, amelyek szerintük összefoglalják az identitásukat. Emellett a másik feladatuk az volt, hogy készíteniük kellett egy interjút egy olyan rokonnal vagy ismerőssel, aki megélte a rendszerváltás időszakát. Az interjú előtt közösen egyeztettük a kérdéseket. Ez a fanzine ezekből az interjúkból és a diákok által kiválogatott, identitásukat leképező tárgykollázsokból áll össze.

Váradi Emese, az iskola vizuális kultúra tanára
Don Tamás, az Enyészpontok kurátora

MÉLYEN TISZTELTT BEFOGADÓ!

Ezt a kiadványt a Karinthy Frigyes Gimnázium legjobb esetben 2023-ban érettségiző 11.A osztálya prezentálja Önnek. Apró közösségünk legfőbb erényei közé tartozik a pontosság, a kreativitás, az önfegyelem, a kitartás, a türelem, a mértékletesség és nem utolsósorban a szerénység.

Kiadványunk címe a barakk és a karakter szavak összevonásának a gyümölcse. Szerzeményünk egyik fő témája szüleink, rokonaink, közeli ismerőseink szocialista éra-béli élményei. A szóösszerántás barakk része onnan ered, hogy a nyugati országok Magyarországot a keleti blokk „legvidámabb barakkjának” titulálták. A karakter komponense az egyének perszonális objektumaira referál, amik reflektálják az individuális alaptermészeteket. Ennek megfelelően az Olvasó a múltbéli élményeket tárgyaló interjúkkal, illetve a minket jellemző tárgyak képeivel, leírásaival találkozhat.

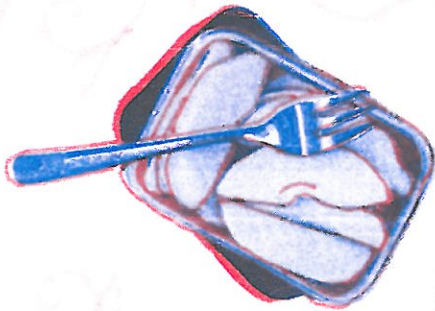
Munkánk során hatalmas segítséget nyújtott Váradi Emese vizuális kultúra szakos Tanárnő, Don Tamás Milán kortársművészeti kurátor és Gombás András iskolánk öregdiákja, a Jelen Diákkiadó szerkesztője. Tárgyainkat az iskola média csoportjának audiovizuális rögzítő részlege dokumentálta.

Tiszta szívből reméljük, hogy kiadványunk fogyasztása legalább akkora örömet okoz majd Önnek, mint elkészítése nekünk!

„Tiszteld a múltat, élvezd a jelent, építsd a jövőt!”-M.M.

Az identitásom komplex, és az iskolában más részletei kerülnek előtérbe. A fotón látható tárgyakkal azt próbáltam meg kifejezni, melyik oldalamat ismerik jobban az osztálytársaim. Az uzsidoboz, amit édesanyám készít el reggelenként, nagyon jellemző rám. Van benne szendvics és csoki, a kis dobozok pedig gyümölcs szeletekkel vannak megtöltve. Amikor kibontom az almásat, mindig első dolgom megkínálni vele a többieket. A karóra mindig rajtam van, nehogy elkéssék óráról vagy reggel a suliból. Habár mindig futok a buszhoz, ahol a kedvenc kutyás bérlétemet mutatom fel. A képen láthatók még a plakátok, amiket az első, általam szervezett Karinthy ifi, avagy KIFI alkalomra készítettem. Azóta ez a keresztény kör baráti társasággá nőtte ki magát. Hála Istennek.

Anya, hogyan emlékszel vissza a rendszerváltásra?

15 éves voltam egy erdélyi kis magyar faluban. Kevés családnak volt tévéje, ezért a nagy többség nem is értesült semmiről. Adventi időszak volt, készültünk a karácsonyra, de hirtelen nyomott hangulat telepedett a falura. A felnőttek komor arccal suttoztak. Forradalom, harcok, lelőtt emberek - ezek a szavak ütötték meg a fülünket időnként. De senki sem mert nyíltan beszélni ezekről, mert mindenki félt a titkosrendőrségtől. Egy délután hallottam, amint a bátyám mondja édesapámnak, hogy "A román milicista napok óta bé van bújva, zárkózva a házába, mint egy állat, ami érzi a veszti. Ki sem meri dugni az orrát."

Karácsony után egy házibuliban egy jól értesült fiú, aki a tévében látta, mesélte, hogy kivégezték Ceauseskut, a diktátort és a feleségét. Azt mondta, hogy ezután új világ kezdődik számunkra. Akkor el sem tudtam képzelni, milyen is lesz az, de valóban fokozatosan nyílt a világ. Annyira, hogy 18 évesen átjöttem Magyarországra, és azóta is itt élek. Ez akkora lépés volt, amit azelőtt elképzelni sem tudtam, mert nem volt opció, hogy valaha átlépjük a határt. Rokoni kapcsolatok révén néhány évente jöttek Magyarországról a fulba vendégek, akik ajándékként sok-sok kerek színes gyümölcsrágót hoztak ajándékba a gyerekeknek. Sajnos nekem nem voltak magyarországi rokonaim, így egész gyermekkoromban arra vágytam, hogy egyszer én is kapok, hozzájutok.

Amikor átjöttél, vettél magadnak?
Nem. Amikor átléptem a határt az első boltban telepakoltam a kosaramat mindenfélével. Minden újdonság volt, hisz a falu boltjában halat, két hetente fekete kenyeret, néha élesztőt, és jegyre alapvető élelmiszereket lehetett kapni (fejönként egy hónapban 20 dkg cukor, liszt, olaj stb). De rájöttem, hogy nem tudom kifizetni, ezért mindent visszapakoltam, és végül egy túrórudit és balatonszeletet vettem, amik akkoriban sokkal finomabbak voltak, mint manapság. Főleg a balatonszelet.

Hogyan tekintesz mai fejjel a rendszerváltásra?

Szerintem ott sem volt igazi rendszerváltás, ahogy itt, Magyarországon sem.

"Én a tárgyak tükrében"

Én azért ezeket a tárgyakat választottam, mert úgy gondolom ezek tükrözik leginkább az identitásomat.

A fényképpel kezdeném, mivel az a legnagyobb tárgy az asztalon és nem is véletlenül. Ez a kép a családomat ábrázolja és ez azért fontos számomra, mert a családom határoz meg engem szerintem a legjobban és ők azok, akik mindig a életem részei lesznek.

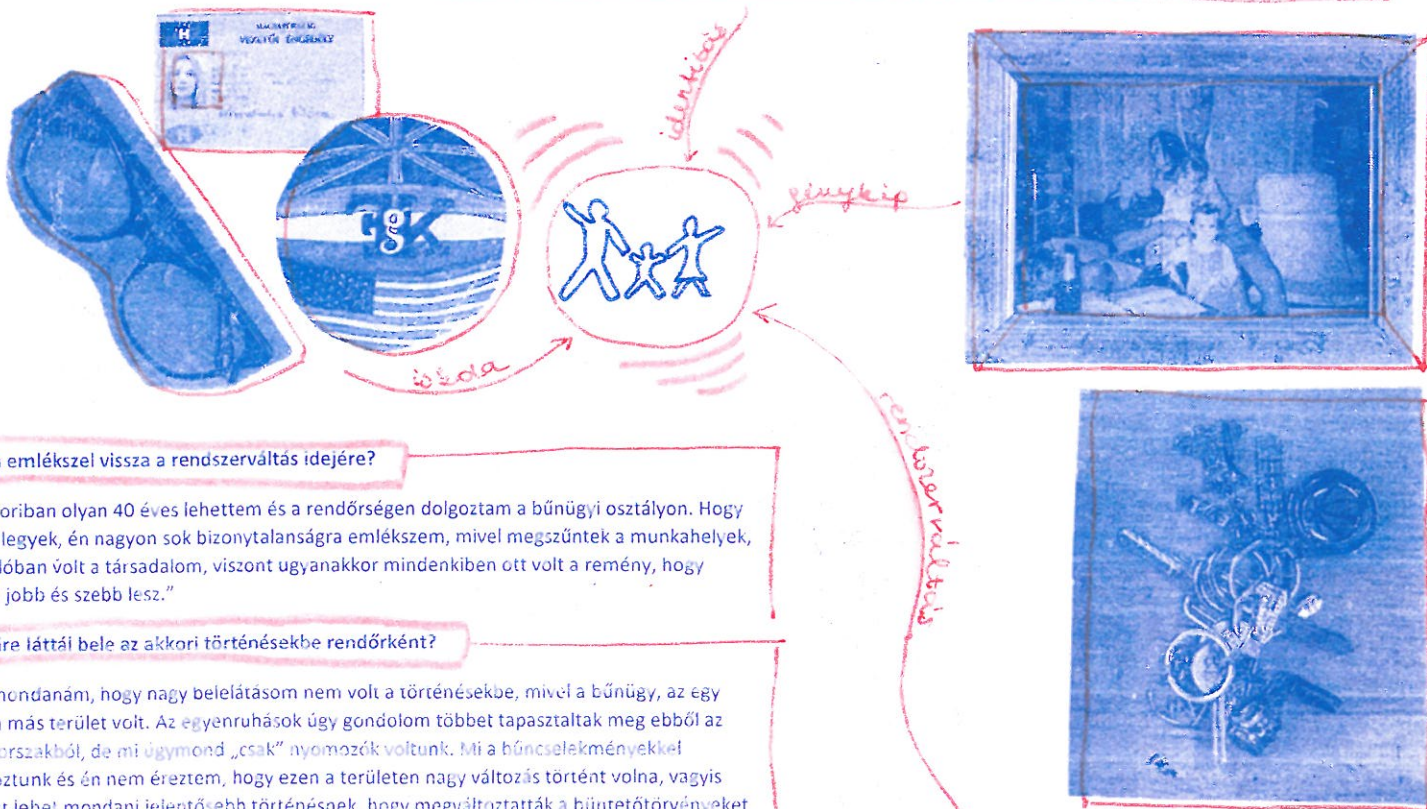
A következő tárgy, a szemüvegem. Ez szintén nagyon meghatározó az életemben, ugyanis már több mint 8 éve szemüveges vagyok és nem is nagyon emlékszem arra az időszakra, amikor még nem voltam az.

Az asztalra raktam még egy nyakörvet, ami a macskám fontosságát szimbolizálja az életemben.

A következő tárgy a Karinthy Frigyes Gimnázium logója. Talán ezt nem kell annyira magyaráznom, mivel az iskola annyira nagy részét tölti ki a mindennapjaimnak, hogy számomra nem is volt kérdés, hogy valamilyen formában meg akarom jeleníteni az asztalon.

Az asztalon van még a jogosítványom. Ez még nagyon friss, viszont nagyon sokat jelent számomra, hogy végre sikerült megszereznem.

És végül a kulcsomóm van még az asztalon. Szerintem ez az a tárgy, amin a legmeghatározóbb emlékek vannak számomra. Ezek közül az egyik legfontosabb kulcstartó Angliából van. Ezt akkor kaptam a nővéremtől, amikor kiköltözött oda az akkori barátjával, és ez az időszak nem volt könnyű egyikünknek sem. A másik kulcstartót a nagymamától kaptam. Ez egy szívet ábrázol. Ez a szív szintén nagyon sokat jelent számomra, mert a nagypapámnak szintén volt egy ehhez hasonló kulcstartója. Még van a kulcsomon egy Spanyolországból hozott emlék, ami azért meghatározó, mert a spanyol nyelv szintén része a mindennapjaimnak. Az utolsó kulcstartó egy kosárlabdát ábrázol. Ez azért nagyon fontos sport számomra (vagy inkább azért volt fontos), mert nagyon szép emlékek kapcsolódnak hozzá kiskoromból.

Hogyan emlékszel vissza a rendszerváltás idejére?

„Én akkoriban olyan 40 éves lehettem és a rendőrségen dolgoztam a bűnügyi osztályon. Hogy őszinte legyek, én nagyon sok bizonytalanságra emlékszem, mivel megszűntek a munkahelyek, átalakulóban volt a társadalom, viszont ugyanakkor mindenkinben ott volt a remény, hogy minden jobb és szebb lesz.”

Mennyire láttál bele az akkori történésekbe rendőrként?

„Nem mondanám, hogy nagy beelátásom nem volt a történésekbe, mivel a bűnügy, az egy teljesen más terület volt. Az egyenruhások úgy gondolom többet tapasztaltak meg ebből az egész korszakból, de mi úgy mond „csak” nyomozók voltunk. Mi a bűncselekményekkel foglalkoztunk és én nem éreztem, hogy ezen a területen nagy változás történt volna, vagyis talán azt lehet mondani jelentősebb történésnek, hogy megváltoztatták a büntető törvényeket és jogszabályokat, illetve parat kivették a törvénykönyvből.”

Milyen hatással volt rád és családotra ez a korszak?

„Én akkor már egy kétgyermekes anyuka voltam, tehát tapasztaltam valamennyit a gyerekeim által is ebből a korszakból. Például azt, hogy a rendszerváltás után már nem volt kötelező az orosz nyelv tanulása.”

Akkor például egy nagy vintózás volt még, hogy kaptunk útlevelet, amivel lehetett mindenhova utazni. Ekkor mentek sokan Olaszországba a tengerpartra és vittek magukkal a konzerveket meg a kenyeret. Itt meg hozzátenném, hogy ezzel együtt megindult a fekete piac is Magyarországon, tehát jöttek a külföldiek és fű alatt árulták a valutát.”

Nem éreztél nagyobb szabadságot a rendszerváltás után?

„Hogy őszinte legyek, éreztem szabadságot, de nem ez az érzés volt bennem a legerősebb. Az mondjuk igaz, hogy szabadabban lehetett utazni, enyhítettek a törvényeken, a gyerekek/ fiatalok számára is nagyobb szabadság volt és remény, de összességében a megélhetés sokkal nehezebb lett. Átalakult a gazdaság, orágább lett minden, sokkal nehezebb volt rákászhoz jutni, még ahogy már mondtam a munkanélküliség volt nagyon jelentős.”

„szabadság utazás”

„szabadság”

[6]

„vallás”

Hogyan is élte át nagymamám a rendszerváltást...

Mikor kezdted el érezni, hogy valami "forr a levegőben" és milyen meghatározó események jutnak az eszedbe a rendszerváltásról?

Már a nyolcvanas évek második felében érezhető volt, hogy nem minden ugyanolyan, mint volt. Voltunk a Nagy Imre temetésén a Hősök terén, óriási tömeg volt. Fiammal felmentünk Gyomaendrődről a március 15.-i ünnepségre a Nemzeti Múzeumhoz. Félelmetes volt látni, hogy mennyi katona tartózkodott a helyszínen. Rengeteg tudósítói is részt vett az ünnepségen.

Gyomaendrődre is jött rengeteg párt (mdf, szdsz, kisgazdapárt) gyűlést tartani. Azokra mindig elmentem.

Mesélsz nekünk kicsit az önkormányzati tagságodról?

A rendszerváltás idején, orvos létem ellenére, bevásároltam engem az önkormányzatba az MDF színeiben. Nem sokáig tartott az egész, mert senkit nem az érdekelt, hogy mit lehetne Gyomán csinálni/változtatni, hanem a tiszteletdíj, az volt a lényeg. Pár hét után úgy döntöttem, hogy kilépek. A többi MDF-es képviselő is velem tartott.

Külföldre szabadott utazni vagy meg volt tiltva?

Hivatalosan három évente lehetett külföldre utazni, de azért mi gyakrabban mentünk, főleg az Ibus utazási irodával. Voltunk Amerikában, Angliában (Károly és Diána esküvőjén) és európai körúton is. A környező, orosz befolyásolt országokba viszont szabadott utazni (piros útlevelemmel). A pénzösszeg sajnos meg volt szabva, maximum 90 dollárt lehetett magunkkal vinni.

† Az asztalon egy buzogány is látható, mivel 14 éve a mindennapjaim része a ritmikus gimnasztika.

† Ugyan a képen nem látszik tökéletesen, de mindenképp fontosnak tartottam megjeleníteni a sulis (Karinthy Frigyes Gimnázium) beléptető kártyámat, mivel az eddig itt töltött 3,5 évem nagyon meghatározó szakasza volt az életemnek.

† Először is a "spatula" részben a főzés iránti szeretetemet, részben pedig a testvéreimhez való kötődésemet jelképezi, mivel sokat szoktunk együtt főzni.

Apukám érdekes története:

A rendszerváltás után egyik jó barátommal úgy döntöttünk, hogy kimegyünk Mainzba meglátogatni a testvéreimet. Ekkor ugyan már valamennyire szabad volt pénzt átvinni a határon, de ez elég bonyolult procedura lett volna, így mi megpróbáltuk "átcsempészni" azt. Persze a határon megállítottak, átkutatták az egész autónkat, de mi végig tagadtuk, hogy

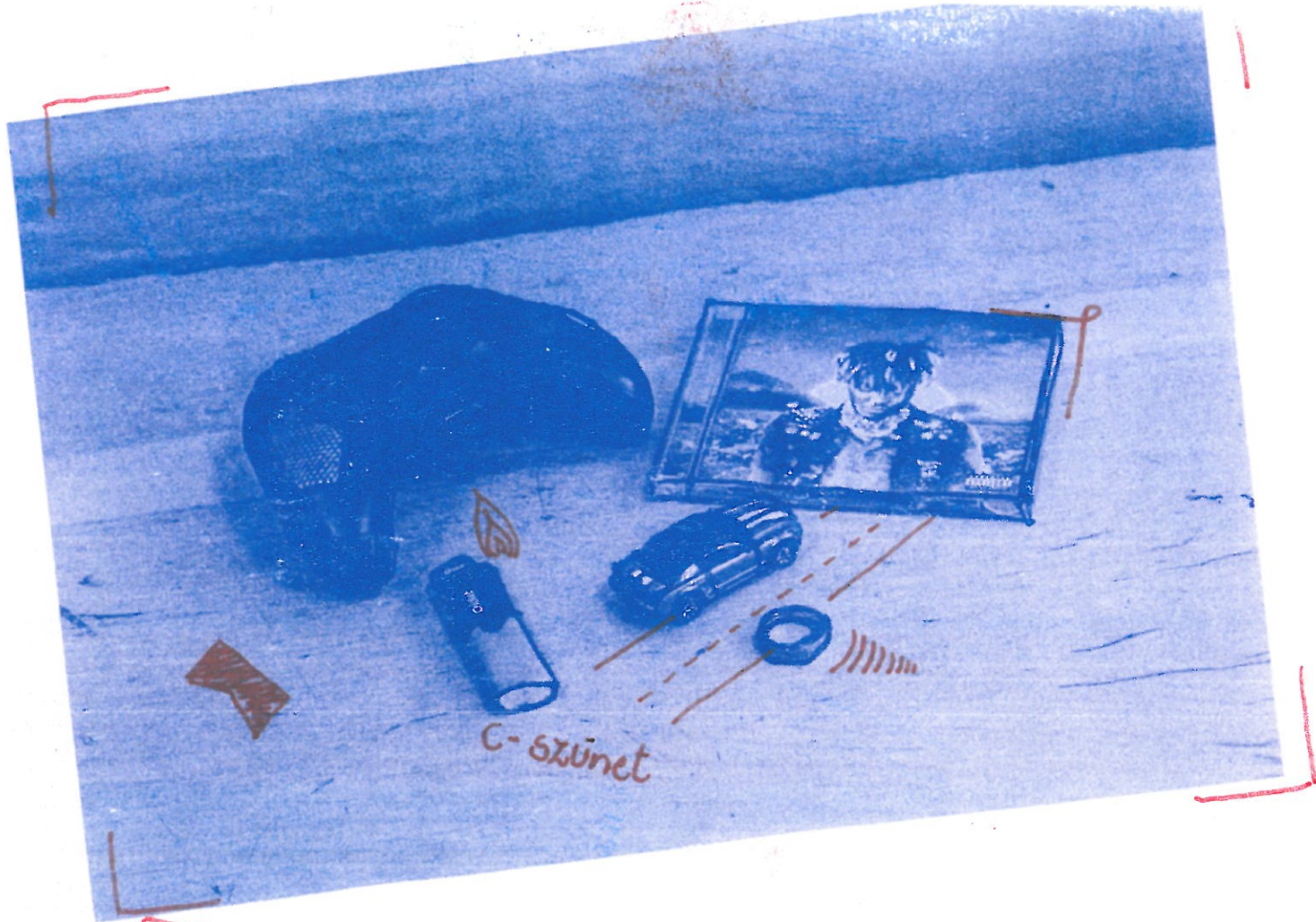
lenne nálunk bármennyi is. Mikor már ott tartottunk, hogy elkezdtek szétszerelni, alkatrészeire bontani a kocsit, akkor bevallottuk, hogy mégis van nálunk valamennyi pénz. Ezt rögtön el is vették tőlünk.

Tekintettel arra, hogy a határőrség feljelentést tett, ezért hazatértem után a gyulai bíróságra hívtak be tárgyalásra. Apai Nagypám ezen a bíróságon volt vezető járásbíró évtizedeken keresztül. A bíróságon a tárgyalás során kiderült, hogy valójában jóhiszeműen viselkedtem, ezért nem jár semmilyen büntetés, sőt a határon elvett német márka is visszajár nekem. Erről a bíróság hivatalos végzést hozott, melyben a Nemzeti Bankot kötelezte arra, hogy a pénzt, az általam kért pénznemben kötelesek visszafizetni. Néhány héttel később a Magyar Nemzeti Bankba mentem be a pénzért, ahol egy főosztályvezető igen udvariatlanul, gorombán bánt velem. Közölte, hogy csakis magyar forintba kaphatom vissza az elvett pénzt, s azt is majd csak később. Én nyugodt, a határozott maradtam, s jeleztem, hogy akkor én egyelőre nem kérem a pénzt, de kimennék, s telefonálnék egyet a Nemzeti Bank előtt lévő fülkéből.

A bank épületét elhagyva a közeli telefonfülkéből a gyulai bíróságot tárcsáztam, s ismerttem a problémámat. Megnyugtattak, hogy miután leteszem a kagylót, s elindulok vissza a bankba, amire visszaérek, higgyem el, minden más lesz.

Így is tettem, visszasétáltam a Nemzeti Bank épületéhez, ahol meglepetésemre a portánál már vártak, kedvesen vezettek vissza a főosztályvezetőhöz. A néhány perce még magabiztos, s kioktatóan viselkedő főosztályvezető ezúttal kedvesen helyei kínált, s miután teát hozatott megkérdezte, hogy milyen pénznemben kérem a visszajáró pénzt. Egy fajtában, vagy több felében, s természetesen azonnal fizetnek. Én, miközben a teát nyugodtan és jóízűen kortyolgattam jeleztem, hogy német márkában tökéletesen megfelel nekem.

Hány éves voltál a rendszerváltás idején?

17 éves voltam, a gimnázium negyedik osztályába jártam.

Te részt vettél aktívan a folyamatban?

Nem, nem demonstráltam, nem volt sok közöm a történésekhez.

Milyen volt a rendszerváltás előtti időszak?

A kapitalizmus megjelenésének voltak előnyei, de egy ilyen kommunista múltú országban sok problémát jelentett. A volt kormány eladósította az államot, az új kormány nehéz pénzügyi helyzetben volt, de nem jelentettek államcsődöt, nagy infláció következett. Sok állami céget eladtak, gazdasági visszaesés volt. Az EU-ba való belépés után történt meg a fellendülés. Ezentúl sok dolgozó nem volt hozzászokva, hogy könnyen elbocsáthatják a munkahelyéről, ha nem teljesít megfelelően, és ez is nehezítette a helyzetet. Nyilván csomóan abban hittek, hogy a váltás után álomszerű élet lesz, sok valótlan kép volt az emberek fejében, ezáltal sokan csalódtak.

Az új rendszerben milyen volt az élet?

Nem volt nagy különbség az emberek anyagi helyzete között, szinte mindenki dolgozott, kevesebb volt a probléma, de a kilátások is limitáltabbak voltak. A vallásgyakorlást sem nézték jó szemmel, így nem vállaltuk nyíltan.

Hány éves voltál és mit csináltál éppen a rendszerváltás idején?

1989-ben 11 éves voltam és akkoriban kezdtem el a felső tagozatot az általános iskolában.

Milyen változásokat hozott számodra a rendszer váltás?

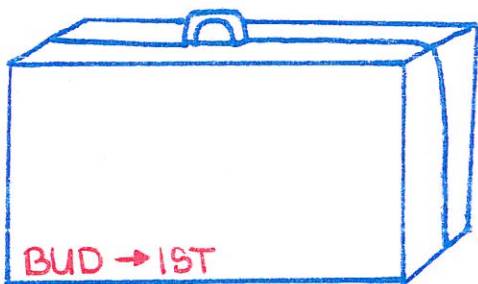
Azt tudni kell, hogy mi a rendszerváltás előtt nem voltunk se nagyon jó, se nagyon rossz anyagi helyzetben, meg volt mindenünk amire szükségünk volt és időnként még utazni is tudtunk. Azonban a szüleimnek mindig gondot okozott, hogy a testvéreimnek és nekem jó ajándékokat vegyenek karácsonyra, szülinapra stb. Nem azért, mert nem engedhették meg maguknak, hanem azért, mert egyszerűen akkor még nem voltak olyan különleges játékok, mint nyugaton. Sokszor kaptunk kártyapaklit, babát vagy plüss mackót. Aztán hirtelen a következő szülinapomra már egy akkor menőnek számító társasjátékot kaptam. Tudtam biztosan, hogy valami történt, nem lehet, hogy csak úgy megengedték, hogy ilyen játékokat gyártsanak és áruljanak. Ekkor már biztos voltam abban, hogy most kezdődik igazán csak a mesés gyerekkorom.

Te, mint akkor még egy kis gyerek, hogyan élted meg az eseményeket?

Tisztán emlékszem, hogy hirtelen egyik napról a másikra eléggé felgyorsultak a dolgok, a szüleim össze vissza rohagáltak, intézkedtek. Akkor még nem tudtam mi okozza a hatalmas izgatottságot és mozgolódást csak azt, hogy valami készül. A szüleim is mindig azt mondták, hogy „Jaj Ricsikém, itt nagy változások lesznek nem is olyan soká.” Sajnos ahhoz, hogy magukon a tüntetéseken és az egyéb eseményeken részt vegyek ahhoz még nagyon kicsi voltam, de emlékszem, hogy mindig a mamám ölében ültem és vele együtt hallgattam a híreket, amíg a szüleim nagyban tevékenykedtek.

Az én képemen látható egy foci tornán elért legjobb játékosért díj, illetve egy fizika könyv. A focilabdát formáló elismerés által a labdarúgás iránti rajongásomat, szenvedélyemet és azt fejezem ki, hogy milyen fontos az életemben, hiszen nem csak egy hobbiként tekintek rá, hanem egy, akár a megélhetésemet is biztosító munka is, ami szerves részét képezi a mindennapjaimnak már kiskoromtól kezdve. Az, hogy nem csupán egy focilabdát választottam, hanem egy díjat, azzal a verseny szellememet, és egyben a sok mindenben maximalista hozzáállásomat helyezem hangsúlyba. A fizika könyv pedig a főként a természettudományok, leginkább a fizika felé, de úgy általánosságban szinte az összes szellemi elfoglaltság, tantárgy (úgy értem, hogy látom a szépet a művészetekben és a matekban egyaránt) iránti érdeklődésemet jelképezi. A kettő összességében én meglátom a családomat is, hiszen ők adták nekem a szeretetet az alábbi dolgokért. Ez azért is fontos nekem, mert úgy gondolom engem elsősorban a családom formált, formál meg és ezek adják az alapköveit annak, aki ma vagyok.

Hány éves volt a rendszerváltás ideje alatt?

21 éves voltam, a bölcsészkaron akkor kezdtem el tanulmányaimat.

Milyen hangulat volt az egyetemen?

Engem és egyetemi társaimat is aktívan érdekelt a politika, éreztük, hogy ez egy történelmi esemény, amit átélünk. Napi szinten beszélgettünk róla.

Tüntetésekben is részt vettetek?

Igen, ami nagy szó volt, hiszen eddig ez tiltva volt. Elmentünk a Bős-Nagymarosi erőmű tüntetésére, de a legnagyobb élmény messze az 1989 március 15-ei tízezres fős tömeggyűlés volt, ami a diktatórikus hatalommal szemben volt erődemonstráció. Ez volt az első szabad március 15-e.

Részt vettél az első szabad választáson 1990-ben?

Igen, részt vettem. Nagyon fontosnak tartottam, éreztem a jelentőségét, hogy ez az első szabad választás, így semmiképp nem akartam kihagyni.

Egy fiatalnak, milyen pozitív hatásokat jelentett a rendszerváltás?

Szabadon lehetett utazni Nyugat-Európába. 1993-ban egy barátnőmmel hátizsákot ragadtunk, és elmentünk egy hónapra Nyugat-Európába, ami hatalmas élmény volt. Voltunk Rómában, Amszterdamban, Koppenhágában és még más nagyvárosokban, egy teljesen új világ tárult fel a szemünk előtt.

Volt-e, ért-e csalódás a rendszerváltás után?

Utólag látva igen, nem úgy indultak el a gazdasági téren a dolgok, ahogy sokan várták, nehéz feladat volt ez a tapasztalat nélküli kormánynak, akiknek a rendes eszközök sem voltak adottak.

Meddig tartott a rendszerváltási 'mámor' a fiatalok körében?

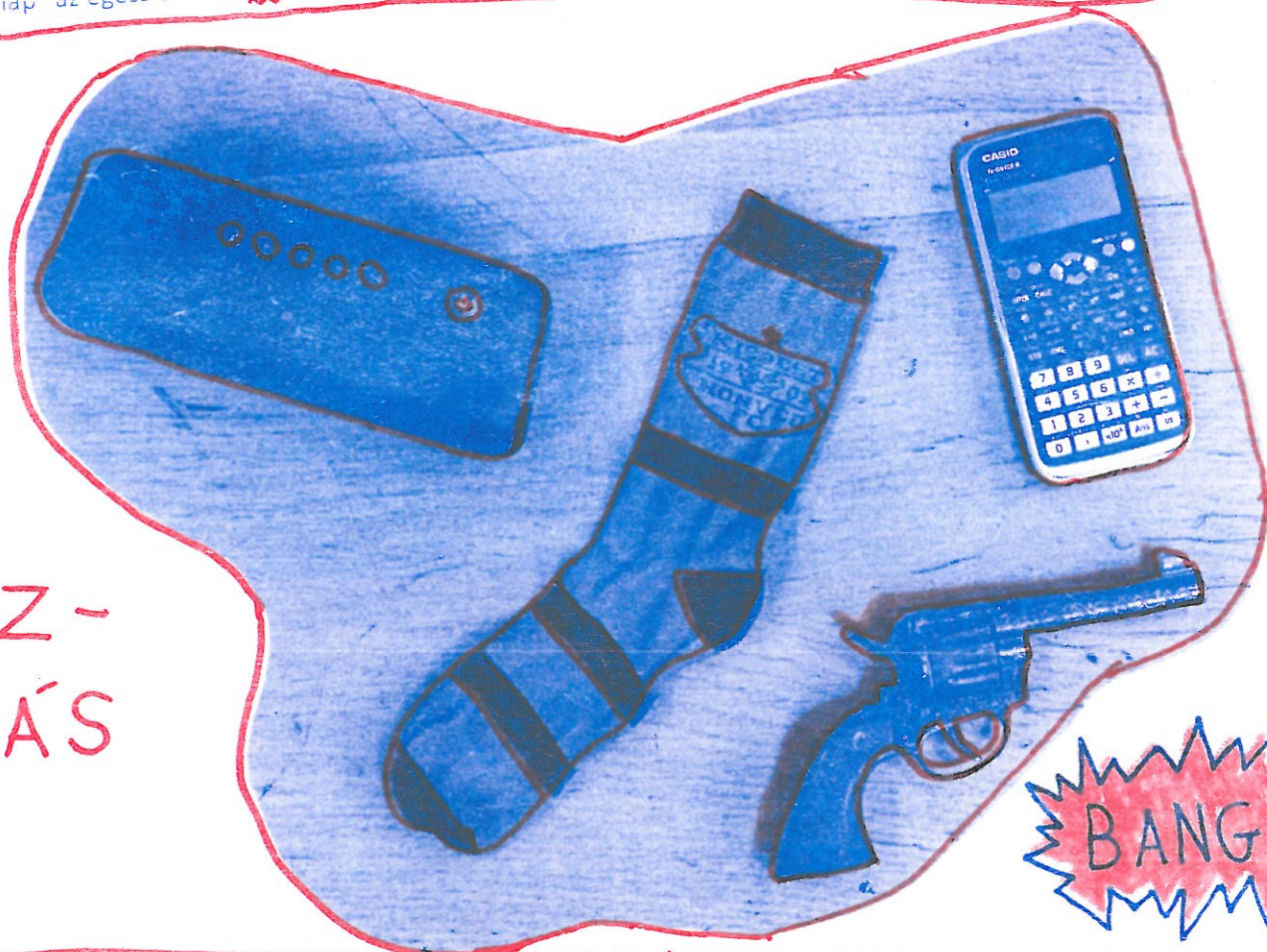
Hát, 1-2 év alatt szertefoszlott, realizálódott, hogy nem olyan egyszerű a helyzet és egy új generációnak kell kinevelődnie, hogy egy más szemléletű ország nevelődjön ki. De a 89 előtti rendszert se én se senki a köreimben semmilyen formában nem szeretnék vissza sírni.

Hogyan érezted magad a rendszerváltás idején?

Nyilván volt bennem egy egészséges drukk, de mint már említettem annyira nem foglalkoztam akkoriban a politikával (most sem igazán foglalkozok vele). Annyira nem is lepődtem meg, mivel már jóideje lógott a levegőben, és egyre gyakrabban szóba került a téma.

Mit csináltál a rendszerváltás idején?

Vidéken nőttem fel, és éppen 1989-ben kezdtem el a szakközépiskolát. Ha úgy nézzük számomra az is egy rendszerváltásnak tekinthető, mivel merőben eltért az általános iskolától. Akkoriban már a családi összejöveteleken is szóba került egy lehetséges változás, de mivel még csak kamasz voltam ezért annyira nem voltam képben és nem is igazán érdekelt a téma. Aztán amikor elérkezett a „nagy nap” az egész család a TV-ből értesült hogy mik történnek.

Identitás: azért ezeket a tárgyakat választottam, mert szerintem az előírt méretben ezek jellemeznek engem a legjobban. Szabadidőmben nagyon sok zenét hallgatok, ezért gondoltam hogy valami hanggal kapcsolatosat viszek magammal, és mivel a barátaimmal jobb zenét hallgatni mint magamban, ezért esett a választásom a hangszóróra és nem egy fejhallgatóra. A zoknin a kedvenc csapatom színei és jelenlegi címere található, aki ismer az tudja hogy a focinak óriási jelentősége van az életemben körülbelül már a születésem óta. A pisztolynak igazából nincsen különleges jelentősége, mert csak egy játékpisztoly, de szerintem jó érzés néha vaktöltényeket löni és ezzel levezetni a feszültséget. Az utolsó tárgyam, a számológép, a sokszínűséget jellemzi a temérdek funkciójával, illetve utál arra is hogy a matekos osztályba járok (még ha nem is mentem matek faktra).

INTERJÚ APUKÁMMAL

Apa, Te hány éves voltál a rendszerváltás idején?

'88-89-ben, 11-12 éves voltam, az általános iskola 6. osztályába jártam.

Te hogyan élted meg mindezt?
Történt vagy változás a hétköznapi életetekben?

Az iskolában október 23-ról ellenforradalomként beszéltek, de a rendszerváltás után már forradalomként tanultuk. Emlékszem az első rendszerváltás utáni megemlékezésre. Nem az igazgatónk tartotta a beszédet, gondoltuk azért, mert nem akar felelős lenni, ha mégis valami baj lesz belőle. Kiállítottak beszélni egy nyolcadikos fiút, és megkérdezték tőle, hogy forradalom vagy ellenforradalom volt-e, és ő persze válaszolt, hogy forradalom és elkezdett beszélni. Mi persze csak ott ültünk, hallgattuk és közben nagyon unatkoztunk, mint az összes iskolai megemlékezésen. Változás volt még, hogy nem kellett többé piros úttörő nyakkendőt viselnünk, és az úttörőtábor felváltották a cserkész táborok. Nem volt több május 1-i kötelező felvonulás. Az is nagyon izgalmas volt, hogy megnyíltak a határok, lehetett menni külföldre. Emlékszem, amikor szereztünk útlevelet, és először mentünk Ausztriába. Bementünk egy nagy áruházba, és csodálkoztunk, hogy mennyi mindent árultak. Persze nem távozhattunk anélkül, hogy a tesómmal ne vásároljunk be egy csomó csokit és édességet.

Hogyan emlékszel vissza a rendszerváltásra?

Szüleimet sokat hallottam beszélgetni a rendszerváltásról a szomszédokkal és a rokonokkal. Emlékszem, amikor a szüleim mentek először szavazni a négyigenes népszavazásra, majd az első szabad választásra. Régen a nagyapám családjának sok földje volt, ezért apuék a 90-es választáson a Független Kisgazdapártra szavaztak, akik megígérték, hogy visszajuttatják az embereknek az elvett földjeiket. Végül kaptak kárpótlás jegyet, ami kompenzálta azokat, akik földet, házat vagy birtokot vesztek el. Apukám ezután lement testvérével Hódmezővásárhelyre, hogy kapjanak földet. Ez úgy ment, mint egy árverés, bemutatták a földeket és lehetett rá licitálni a cédulákkal, így mindenki többé-kevésbé vissza tudta szerezni azt, amit a TSZ-ek létrejöttével elvesztett.

Mi szemmel hogyan tekintesz vissza a rendszerváltásra?

Sokan úgy álltak a rendszerváltáshoz, hogy mekkora nagy változás lesz, és mennyivel jobb lesz utána minden. Szerintem ahhoz képes nem volt akkora nagy változás, mint amire mindenki számított, sokan elszegényedtek, akik jókor voltak jó helyen, azok persze meggazdagodtak.

Interjú Deák Ferenccel, Édesapámmal.

Mit csináltál a rendszerváltás idején?

Harmadéves egyetemista voltam Budapesten. A diploma már félig a zsebünkben volt, tanulmányainkat nézve a nehézségeken már túljutottunk. Az egész egyetem a politikáról beszélt. Hirtelen felkapott téma lett, és mindenki hozzá akart szólni valamit. Élveztünk is a politikáról beszélni.

Mi volt a legmeghatározóbb esemény számodra?

Úgy gondolom, hogy Nagy Imre újrateremtése. Arra még édesapám is felutazott vidékről, hogy részese lehessen egy ilyen jelentős eseménynek. Rengeteg ember összegyűlt. Összekovácsolta a nemzetet, egység tudatot adott.

Hogy élted meg a rendszerváltás időszakát?

Középiskolás voltam, tehát különösebben nem érintett. Bár olyan szempontból, hogy akkor zártak be a Csepel Vas- és Fémművek és Apukám sajnos elvesztette a munkahelyét. Emiatt majdnem ott kellett hagynom a középiskolát és el kellett mennem dolgozni. Tehát volt negatív hatás.

És az előző rendszerben volt pozitív élményed?

Volt pozitív hatása számomra, nagyon szerettem kisdobos és úttörő lenni és úttörőtáborokba járni. Ezen felül a szüleim, a te nagyszüleid munkás emberek voltak apa a Csepel Vas- és Fémművekben dolgozott anya meg a Posztógyárban, és így jutottak KISZ lakáshoz. Mind a két gyárnak SZOT üdülője volt és minden évben az egész család kapott beutalót, és mentünk nyaralni a Balatonra.

Mit csináltál a rendszerváltáskor?

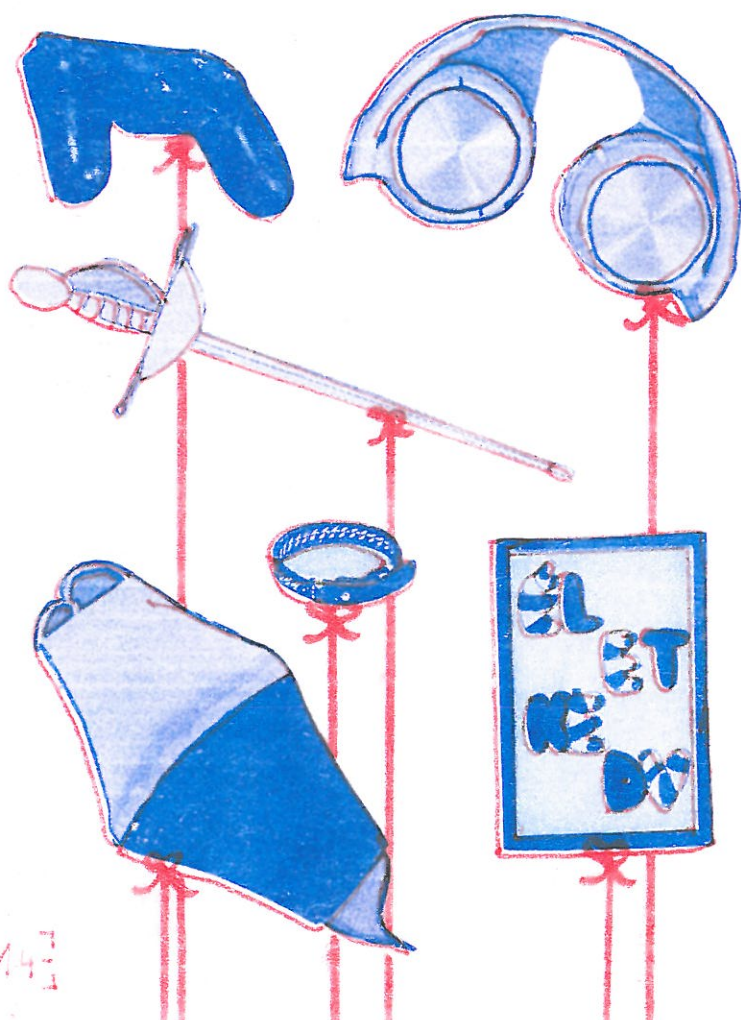
Fizika órám volt, erre emlékszem, föl kellett állni és meghallgattuk a Himnuszt 89-ben, amikor kikiáltották a köztársaságot. És akkor föl kellett állni délben és meghallgattuk.

Hogy tekintesz vissza rá?

Szükséges volt már az biztos. Lehetett volna egy jó dolog is csak a demokráciához még fiatal ez a nemzet, mert nem élt demokráciában korábban és nem tud vele mit kezdeni.

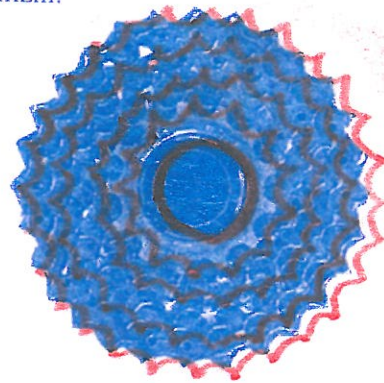

Nehéz volt kiválasztani tárgyakat, amik engem jellemeznek, de végül ezeket választottam. A CD-ket még szeptember körül festettem, néhány zene cover fotója van rajtuk, amiket megállás nélkül hallgatok. A maszk nem a pandémia miatt került a tárgyaim közé, hanem mert az egyik kedvenc Minecraft streamerem, Ranboo, fekete fehér maszkot hord. Olvasni is szeretek, az egyik kedvenc könyvsorozatam a Percy Jackson, de sajnos manapság alig van időm könyvekre. Van két macskám, azért hoztam egy macskás kulbevalót, ami nem csak a cicákat, hanem a barátságot is jelenti számomra, mivel egyik barátomnak ugyanilyen cicás ékszere van, csak nyakláncban. Az érmét egy kajakversenyen nyertem, már több mint 6 éve kajakozok. Az elmúlt pár évben nem voltam versenyeken, de magát a sportot még mindig szeretem.

Számomra nagyon nehéz volt olyan tárgyakat kiválasztani, amik jellemeznek, mert én nem kötöm az identitásom a tárgyakhoz. Megpróbáltam két kategóriában gyűjteni dolgokat az egyik a szabadidő, a másik az emlékek. Az elsőbe tartozik a PS kontrollerem, amit sokat használok kikapcsolódásra egy nehéz nap után. Másik fontos része a fejhallgatóm és a zene, ami nélkül nem tudnék rendesen koncentrálni. Segít összeszedni magam és erős érzelmek kötnek hozzá. Az utolsó ebben a kategóriában a töröm. Fél éve kezdtem vívni, de még ilyen rövid idő alatt is nagyon megkedveltem, az életem nagy részévé vált. A másik kategóriába tartozik a karkötőm, amit ballagásra kaptam. Mindig rajtam van úgy, mint a macskás nyakláncom is. Azt egyik barátnőmmel vettük együtt, és nagyon hasonlít a saját cicámra Charlie-ra. Így olyan mintha mindig velem lenne. Az Életkedy képet egy pár éve karácsonyra kaptam és azóta az asztalomon van. Néha sok szükségem van rá. A fekete fehér maszkot születésnapomra kaptam barátnőmtől.

A tárgyaim közt látható egy lánckeréksor, ami a biciklizés iránti szeretetemet jelképezi, ugyanis már kiskorom óta rendszeresen járunk a családommal a hegyekbe biciklizni.

A biciklizéssel egyidőben, három éves koromban ismerkedtem meg a tánccal, ami azóta is része a mindennapjaimnak. Sokféle táncot kipróbáltam már, többek közt showtáncot, akrobatikus rock and roll-t és most a balett-tal ismerkedem.

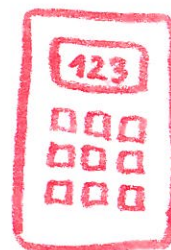
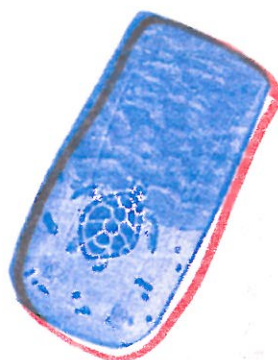

A banános csoki a kedvenc nyalánkságom, és a kávé is nagy szerepet játszik az életemben. Imádom a kávékat és mindig kellemes melegséggel tölt el, amikor egy hosszú nap után, előtt, közben ihatok egy jó erős feketét.

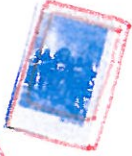

A kiscica fontos eleme a képnek, mivel hosszú évek könyörgése után, kaptam egy cicust, aki a Schrödinger nevet viseli. Szerencsére nincs egyedül, mert egy biciklitúra folyamán, rábukkantunk egy magára hagyott, éhező kiscicára a szemétkben, akit hazahoztunk és szintén egy fizikus névvel láttunk el, ugyanis ő lett Heisenberg.

A számológépem tokjára a teknősös mintát az egyik barátnőm festette, amit nap, mint nap megcsodállok a fárasztó matek órák alatt. Ez elég sokszor elő szokott fordulni, mert matekos osztályba járok.

@vodka-szoda

Halloween

Én ezeket a tárgyakat hoztam, hogy bemutassam magamat. Elsőnek a fekete haspólóról szeretnék pár szót írni. Azért választottam, mert szinte mindig rövid pólók vannak rajtam és mindenki ezzel, illetve a napszemüveggel azonosít be. Ez a két ruhadarab télen-nyáron megtalálható rajtam, illetve a nyaklánc. Ezt a nyakláncot kicsi koromban kaptam és azóta hordom. Található rajta egy kos, mert ez a csillagjegyem, és szerintem vannak rám jellemző tulajdonságok benne. Hoztam még egy repülőjegyet, ami szimbolizálja a családomat és az utazást, ezáltal az egész világot magába foglalja, mivel imádok utazni, és ezt általában a szűk családommal teszem. Több polaroid is látható a képen, ezeken főleg a barátaimmal vagy a testvéreimmel vagyok. Rengeteg emlék került ebbe az egy fotóba, mint például bulik, fesztiválok, vagy akár a Covid alatt szerzett élmények. Utolsó sorban a kedvenc csokimról írnék pár szót. Ez a fajta csokoládé sajnos itthon nem kapható, és csak utazások során szoktunk venni, kívülről nem tűnik extrának, azonban teljesen más, mint egy sima mogyorós csoki, van benne egy üzenet is, ami mindig feldobja a kedvemet, mikor eszem egy csokit.

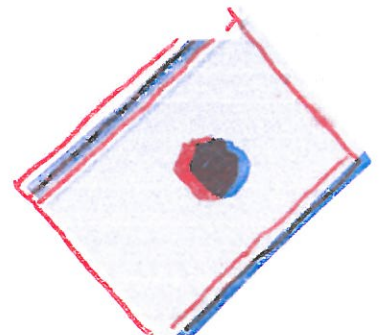
'Life is nothing without friends.'

Baci
csoki

A képen a számomra legfontosabb tárgyak láthatóak. Egy pár dobverő, fülhallgató és a hangvilla, mind a zenére utalnak. Az életemben a zene az egyik legmeghatározóbb dolog: zene suliba jártam 10 évig, általános iskolában is zenetagozatos voltam, énekkarba jártam, több hangszeren is tanultam játszani. Apukám hangmérnök, ezért már kisgyermekkorom óta körül vagyok véve a zenével. A dobozban lévő karórát 16. születésnapomra kaptam anyukámtól, amit minden nap hordok. Az idővel különleges kapcsolatom van, mert gyakran elveszek benne és sose tudom mennyi az idő. (Ezért is szoktam késni.)

A következő tárgy amit kiemelnék az nem más, mint a kedvenc könyvem, Semmi. Két éve olvastam először és nagyon megfogott. Emiatt a könyv miatt tudtam felfogni dolgokat, amiket eddig nem értettem meg.

A törött orrú elefánt az én kis szerencse hozó kabalám. Az állapotán is látszik, hogy mindenhova elviszem magammal, habár a szerencsém nem szokott több lenni tőle.

[-16-]

-Mennyi idős voltál mikor zajlott a rendszerváltás?

- 53 éves voltam, amikor ez történt Magyarországon.

-Volt olyan termék, amiből hiány volt, vagy esetleg nem volt kapható Magyarországon?

-Mindent meg lehetett oldani csak az ára, az nem volt mindegy. Voltak olyan boltok, ahol nyugati árucikkeket lehetett vásárolni. De mikor már lehetett menni Ausztriába, akkor az összes magyar megrohmozta a boltokat és ész nélkül vásároltak az emberek, mert az a minőség és választék nem volt hétköznapi. Mindenki költötte el azt a valutakeretet, amit kiszabtak. Meg hát volt pénzünk, azt sürgősen el kellett költeni.

-Milyen mértékben vettél részt a tüntetéseken?

-Teljes mértékben, ha volt lehetőségem, hogy utcára menjek, nem haboztam. Részt vettem a Vízlépcsőrendszer elleni tüntetésen is, mikor mentünk a hídra, hogy ne hogy megépítsék ezt a szörnyűséget a Dunán. Vagy akár az újratemetéseken is részt vettem, hát igen, akkor még fürgébb voltam, mint most.

-Hogyan működött az utazás ebben az időszakban?

-Útlevelet kellett kérni, de azért addigra már kiadták mindenkinek az útlevelet, és nem csak az volt, hogy három évente egyszer utazhattunk. Előtte viszont három évente egyszer, fel sem tudod fogni, hogy milyen ez... a közbenső időkben pedig csak Horvátországig mentünk el, meg jó, azért a sízéseket meg lehetett oldani mindig. Egyszer viszont volt, hogy nem kaptam meg az útlevelet, mert akartunk menni Németországba az akkori férjemmel, de nem töltöttem még be a harmincadik életévemet és féltek, hogy kimaradnak az emberek, így megvétózták az utazásomat...

A határzár kegyetlen volt, mindig jöttek kérdegetni, hogy kihez megyek és miért, hát az valami borzasztó volt. Főleg, hogy akkor még Mosómagyaróváron laktunk és már Komáromtól jöttek minket csesztetni, hogy mit akarunk.

-Esetleg tudnád valamihez hasonlítani az akkori időszakot?

-Hát, ha olyat kéne mondanom, amihez már te is tudsz viszonyítani, akkor az a Covid lenne, csak persze mások voltak az indok és a körülmények, de a bezártságot ezzel tudnám a legjobban leírni neked.

Mit csináltál a rendszerváltás végén?

'89-ben én 23 éves voltam, frissen jöttem ki a középiskolából és még fogalmam sem volt, mi akarok lenni. Sok tanárom mondta, hogy nekem a Debreceni Tanítóképző kiváló lenne, de mielőtt elhatároztam volna magam mellett, elmentem egy általános iskolába tanítónak (akkoriban még lehetett végzettség nélkül), viszont hamar realizáltam, hogy a tanítás abszolút nem nekem való.

Számodra mi meghatározó esemény '89-cel kapcsolatban?

Abban az évben tudtam először külföldre menni. Az első állomásom Franciaország volt. Nagyon irigykedtem a francia nők divatos öltözködésére, de ami a legjobban megmaradt, az az, hogy életemben először láttam hajléktalant, ahogy az utcán aludt újságpapírral, ami takaróként szolgált.

18
születési
ajándék

Szonjától

Meow

Mefflein
addickio

Andi

ajándék
Vagányi Esztertől,
Magyarország
jövendőbeli
miniszterelnökétől

Vagányi Eszter

London 2019

elcsúszott nyara!

Billie Eilish

Jatek Szobor

Olivia Rodrigo

Hogyan élte meg apukám a rendszerváltást?

Volt valami olyan termék, ami egyáltalán nem volt kapható a boltokban és aztán hirtelen megjelent?

Akkoriban videómagnó volt még, ami úgy nézett ki mint egy kazettás magnó, csak egy nagy mágnesszalagon vette fel a hangot és rögzítette a képet. Ez hirtelen akkor nagy sláger volt, mindenki ilyet vásárolt.
Ami még nagy dolog volt, hogy az emberek kaptak útlevelet és lehetett nyugatra utazni. Még a rendszerváltás előtt korlátozva volt, hogy ki mennyi valutát válthatott. Talán 50 dollár volt fejenként az éves limit. Ennyit lehetett venni hivatalosan, hogy te nyugatra utazzál és ott ezt el tudd költeni. Ezt megszüntették, tehát bármennyi valutát vehettél. Akkor elég sok volt a fekete valutázás, tehát mindeki úgy tudott szerezni, hogy volt aki külföldön dolgozott, kamionos ismerős vagy kinn voltak, és elvileg nekik hivatalosan haza kellett volna hozni a valutát, ha valutában kapták a fizetést vagy a napi díjat. Azt be kellett volna váltani, nem szabadott volna eladni, de tőlük vettük magasabb árfolyamon, mint ahogy a bank adta, hogy hozzá lehessen jutni.

princess
attitude

Azért a képen látható négy tárgyat választottam, mivel ezekkel tudom magam a legjobban jellemezni. A sakk-készlet elég egyértelmű döntés volt, ugyanis világeletemben szerettem mind legozni, mind sakkozni. A Pizkos Fred, a kapitány mellett azért döntöttem, mert imádom Rejtő regényeit, tán ezeket a könyveket olvastam újra a legtöbbször életemben. A törött szemüveg két dolgot jelképez: az egyik az, hogy nem látok, a másik pedig az, hogy elütött egy autó. Végül, de feltétlenül utolsósorban a kávészem, ami a kávé iránti tiszta gyűlöletem szimbóluma, és egyben nevem, Kisiván Viktor monogramja is.

Mit csináltál a rendszerváltás idején?

- A rendszerváltás idején, 1989-ben érettségiztem. Akkor voltam 18 éves.

- És hogy érezted magad a rendszerváltáskor?

- Mivel ez a felnőttkorom kezdete volt, nagyon felszabadultnak éreztem magam, szerettem volna már felnőttként élni. Azt éreztem, hogy enyém a világ. Ami furcsa volt számomra, az az, hogy ebben az időszakban nem csak én éreztem magam így, hanem a környezetemben lévők: a szüleim, a többi felnőtt is. Mindenkin egy ilyen kicsit eufórikus, várakozással teli hangulat uralkodott.

- És mit mondanál, mi az, ami számodra meghatározó esemény '89-el kapcsolatban?

- Engem abban az időszakban kezdett el érdekelni a politika, azt megelőzően nem igazán volt értelme foglalkozni vele. Viszont ebben az időszakban tényleg annyi izgalmas esemény történt. Ez az egész demokratikus átalakulás végigkövethető volt a tévéből, rádióból, és engem ez foglalkoztatott. Voltak olyan események, amikre nagyon határozottan emlékszem. Az első ilyen az Nagy Imre újratemetése volt '89 június 16-án. Ekkor történt meg az, hogy az akkor még fiatal Orbán Viktor, mint ellenzéki politikus, kimondta, hogy az oroszok menjenek haza. Én ezt 18 évesen nagyon bátor dolognak tartottam. Minden tiszteletem az övé volt, hogy ezt ki merté mondani.

A második élményem az '89 október huszonharmadikához kötődik, amikor Szűrös Mátyás a parlament erkélyén kikiáltotta a Magyar Köztársaságot. Ez egy kicsit személyesebb élmény, mivel akkor voltak itt nagynénémék Ausztráliából és a családdal whiskyvel koccintottunk a köztársaság megalakulására. '56-os menekültek voltak, úgyhogy ha valakik, akkor ők igazán érezték ennek a súlyát. A whiskyt nem szerettem meg sem akkor, sem azóta.

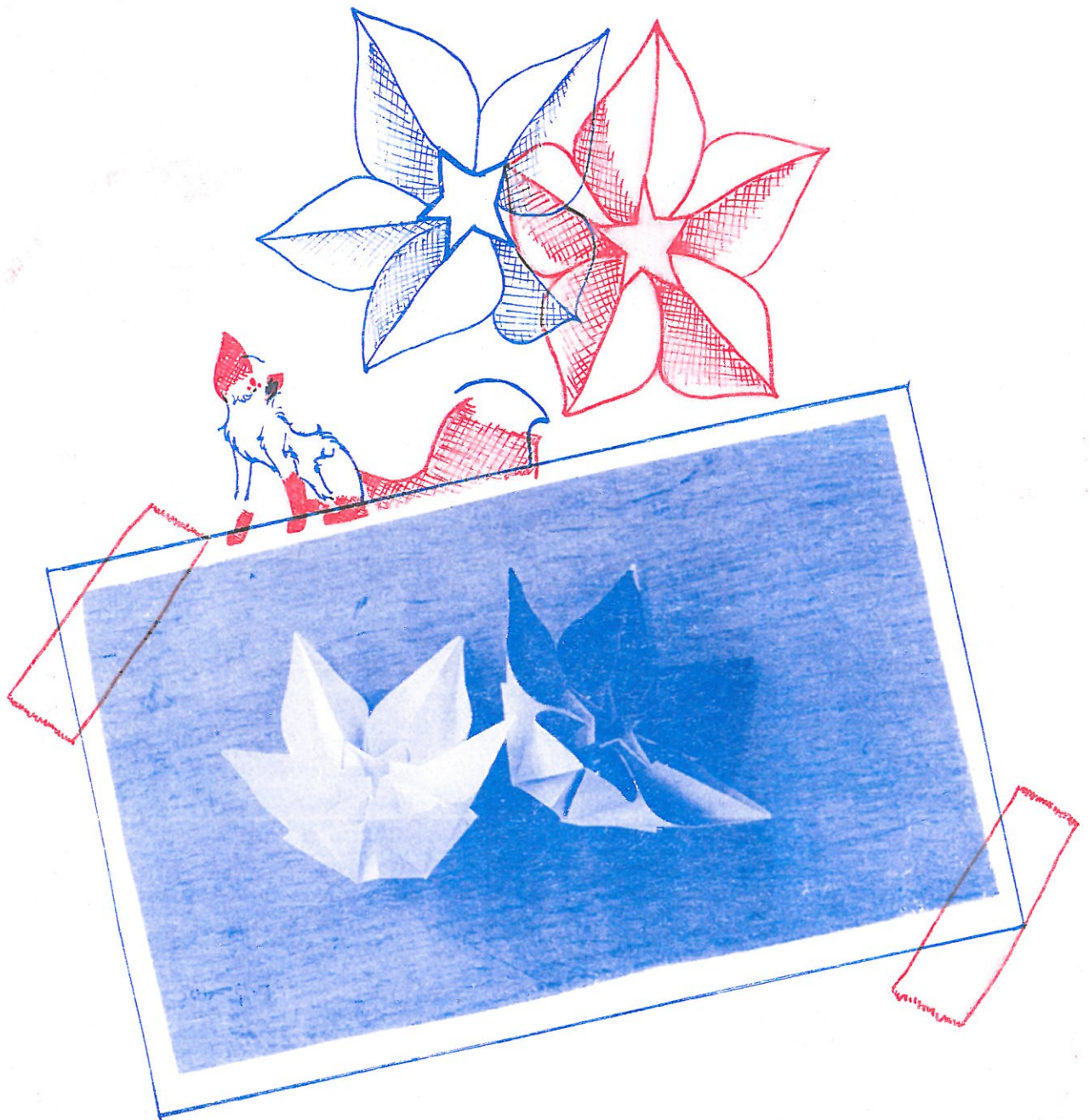
És volt még egy, ami szintén szorosan ehhez a korszakhoz kapcsolódik. Számomra itt mutatkozott meg, hogy mit jelent a demokrácia. Ez konkrétan a taxisblokád volt 1990 őszén, amit szintén végigkövettem a tévéből, mert ezeket a tárgyalásokat közvetítették. Amikor már lezárultak és sétáltam az utcán, akkor volt egy ilyen jelenet, hogy mentek hazafelé taxisok többen. Fiesta hangulat volt: dudáltak, integettek, és mindenki, aki az utcán ment, visszaintegetett nekik. Ez sokaknak nagy boldogságot jelentett, hogy sikerült elérniük azt, hogy az akkori óriási benzináremelést a kormány nem tudta véghezvinni. Jó volt látni, hogy tényleg működött az, hogy hétköznapi emberek odamentek egy-egy útkereszteződésbe az autójukkal, elzárták a forgalmat és senki nem bántotta őket. Nem az volt, hogy jött a karhatalom, hanem valóban megpróbálták megegyezni, mert érezhető volt, hogy a népnek is van ereje. Ezek jutottak eszembe a rendszerváltásról.

Köszönöm szépen.

Életem nagy része a kreativitásról szól, ezért is gondoltam, hogy jó ötlet lenne valami kreatív hozni; két origami virágot. Összességében nem is a tárgyak azok, amik igazán engem "bemutatnak", hanem a készítésük és a körülmények.

Először is, utolsó pillanatra hagytam az elkészítésüket, mivel általában bármennyire is próbálkozom, mindig csak utolsó pillanatban tudom elkezdni a dolgaimat. Továbbá ez a két virág volt az első kettő, amit segítség nélkül, magamtól próbáltam elkészíteni, mivel sokszor kellett már teljesen magamra és a memóriámra hagyatkoynom, még akkor is ha úgy éreztem hogy felkészültem valamire, nem mindig jöttek ki a dolgok úgy, ahogy nekik kellett volna, egy mondásban összefoglalva: "Lesz ami lesz."

A színüknek nincs jelentősebb fontossága, talán csak azok számára, akik ismernek is engem, de igazából, csak azért készült egy színes és egy fehér, hogyha esetleg nem jön ki jól az egyik, a másik az ott legyen pótnak.

- Mire emlékszel a rendszerváltásból?

- Akkoriban kezdtem dolgozni, és később közölték, hogy több lesz a bérem, mert megjelent a bruttó bér a nettó helyett, viszont emellett megjelent a személyi jövedelemadó is. Nagyon sok vállalat tönkrement, mert nem bírta a rendszerváltást, valószínűleg mivel addig volt támogatásuk és utána már nem, versenyhelyzetbe kerültek.

- Akkoriban te melyik időszakot gondoltad jobbnak?

- 18 éves fejjel jobban szerettem a rendszerváltás előtti időszakot; akkor még nyugalom volt. Szüleimnek volt munkahelye, nyaralójuk, nem éreztem azt a feszültséget, hogy vajon az embert mikor rúgják ki.

Utána bizonytalanabb lett a helyzet, mert rendszerváltás előtt kötelező volt mindenkinek dolgozni, aki nem dolgozott azt közveszélyes munkakerülőnek nyilvánították. Habár így jóval több volt a munkaerő, mint a tényleges munka. Tervgazdaság volt; ötéves tervek. Előre elhatározták, hogy miből mennyit kell termelni évente, viszont a minőséget nem nagyon nézték. Nekem volt egy olyan harisnyám is példának, amelyiknek a lábai különböző hosszúak voltak. A cél csak az volt, hogy minél többet gyártsanak.

Rengeteg szakszervezeti üdülő volt, ahol az ellátás jóval megfizethetőbb volt, mint most és teljes ellátás volt. Az ember tényleg kikapcsolódhatott.

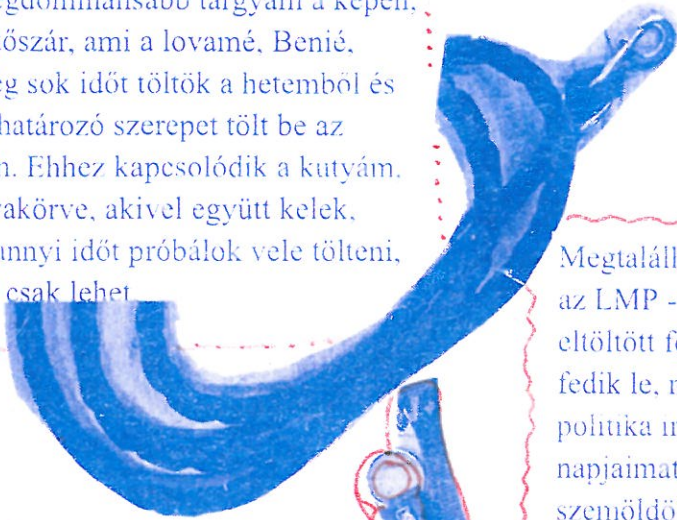
- Ezt te hogy élted meg?

- Dolgoztam és rettenetesen utáltam, mert rövidek voltak a nyaralások, és rendszerváltás után szinte két évenként tönkrement egy vállalat és új állást kellett keresnem. Magáncégek alakultak ki, akik inkább a tapasztaltabb embereket keresték, a fiatalabbakat, tapasztalatlanabbakat meg esetenként jóval rosszabb bérért vették csak fel.

KÖZÉLET

Én és a tárgyaim

Talán a legdominánsabb tárgyam a képen, egy vezetősár, ami a lovamé, Benié, akivel elég sok időt töltök a hetemből és elég meghatározó szerepet tölt be az életemben. Ehhez kapcsolódik a kutyám, Bucky nyakörve, akivel együtt kelek, fekszek, annyi időt próbálok vele tölteni, amennyit csak lehet.

A számológép az iskolai éveimet jelképezi, ugyanis nagyon kicsi korom óta a matek a kedvenc tantárgyam, valamint ezzel képzelem el az egyetemi éveimet is.

Az első tüntetésénél 18 éves volt, nem félt bármilyen következménytől?

Voltak hírek, hogy diákokat vegzáltak – ugye most 88-ról beszélünk a március 15-ei tüntetés után –, amikor a rendőrök letartóztattak diákokat a Szabadság hídon. Velem nem történt ilyen, ekkor már dolgoztam a Skála Budapest Nagyáruházban, mint bolti eladó. Részt vettünk a tüntetéseken, kicsit zajongtunk, felvettük a nemeztör karszalagot és így vonultunk, ezzel hergelve a szocialista tömeget, de ott nem történt semmilyen atrocitás.

Megtalálhatóak rajta párt termékek, amik az LMP - Magyarország Zöld Pártjában eltöltött feladataimat és érdeklődésemet fedik le, mint a környezetvédelem, mint a politika iránt. Kevésbé komoly, ámbar a napjaimat nagyban befolyásoló tényező a szemöldököm fontossága. Ezt jelképezi a képen látható pomádé és ecset, amit minden reggel használok, mikor elmegyek otthonról.

Interjú édesapámmal a RENDSZERVÁLTÁSRÓL

Volt bármilyen külső befolyása, akár a családja vagy barátai által, hogy ki kell mennie a tüntetésekre?

Aki élt abban a korban, az pontosan tudja azt, hogy ez egy langyos teknő volt a késő Kádár-kori Magyarország, ahol el lehetett vegetálni, de nem látszott semmilyen kibontakozás. Éltünk a langyos takonyban, és nem történt semmi. Láttuk a világban, és tapasztaltuk az országban is, hogy szükség van változásra, ami nagyon gyorsan lejátszódott a rendszerváltás idején.

Honnan eredeztethető önben ez a lázadó énje?

Nem hívnám annyira lázadónak, de édesapámról elmondható, hogy többször volt ellenzéki, mint kormánypárti. A családom nem volt igazán barátja ennek a Kádár-rendszernek, a szocializmusnak. Nálunk rendszeres volt, hogy a régi Pacsirta rádiónkon a Szabad Európa ment. Tisztában voltunk a valós történésekkel, valamint a család nagy része Amerikába, valamint Új-Zélandba költöztek ki 56-ban, tőlük is kaptunk információkat a szabad világról.

Hozzávetőlegesen hány ilyen jellegű tüntetésen vett részt?

kis nevetés Nagyjából végtelen számún, és azóta is sajnos folyamatosan muszáj tüntetésekre járnom.

Milyen volt megélni, hogy önnek is köze volt ehhez a sikerhez?

Örömet éreztem, állati felszabadító érzés volt, mindaddig, amíg el nem kezdett az MDF a Kisgazdapárttal és a KDNP-vel kormányozni, amivel rekonstruálták a 45 előtti állapotokat.

Milyen érzelmek kavargtak önben ezeken a tüntetéseken?

Lelkesek voltunk mindahányan, ezek nagy tüntetések voltak, kezdve a Bős-nagymarosi vízlépcső elleni tüntetéssel, talán ez volt a legelső hivatalos tüntetés, ami aztán hatásos lett, és vissza is vonták ezt a borzalmas beruházást, legalábbis Magyarországon. Szlovákiában végigvitték. Megcsapott minket nagyon a szabadság szele, főleg a március 15-ei a TV előtt volt a tüntetés, Cserhalmi György olvasta be a 12 pontba foglalt követeléseit, az akkori hatalomnak címezve, szerintem azok a pontok a mai napig nem valósultak meg. Sokat számított ez a beszéd, ugyanis abban az időben még csak egy darab adó volt.

Ekkor nagyon nagy hatással volt mindenkire a pártok megalakulása, kezdve a Magyar Demokrata Fórummal, Szabad Demokraták Szövetsége, Fidesz, újraalakult a Kisgazdapárt, a KDNP. Ezek a pártok elkezdtek részt venni a közéletben, megjelentek a televízióban, ahol egyre érdekesebb és újabb információkat jelentettek meg. Minden nyitott lett, jó érzés volt benne részt venni. Bár ez addig tartott, míg az MDF megnyerte a választást, ezzel újra visszatértünk a 30-as évek rendszeréhez, visszajött a poshadtság, felbugyogott a szemét.

Hogyan élted meg a rendszerváltás időszakát?

Éppen negyedikes gimnazista voltam abban az évben. Nagyon izgatottak voltunk az osztályban, sokat beszéltünk a politikáról. Azelőtti években szinte soha nem volt, nem lehetett téma, most viszont mindenki elkezdett politizálni. Aztán az osztály szét is szakadt két táborra, mert akkor két erő állt fel egymással szemben a választások előtt. De mindenkiben várakozás és öröm volt.

Mi volt meghatározó élmény?

A választáshoz kapcsolódó rendezvények. Rengetegen voltak a Hősök terére, szüleim is elmentek, de én nem. Ekkor lett Magyarország népköztársaságból köztársaság, emlékszem ezt a tévén néztem. Az első választások, amikor a régi párt megbukott végleg, s az új pártok kerültek be a parlamentbe nagyobb többséggel.

Milyen érzelmek voltak benned?

Örültünk mindannyian, legalábbis a többség biztos. Vártuk a szabadságot, többet lehetett politizálni, nem kellett félni semmitől. Mindenki bátran elmondhatta a véleményét.

Most hogyan tekintesz rá vissza?

Szép emlék, de akkor több mindent remélt mindenki. Azt hitték, olyan fejlődés lesz az országban, hogy hamarabb elérjük azt a nyugat-európai életszínvonalat. De utána derült ki évek során, hogy az igazi rendszerváltás a gazdaságban, politikában csak 2010-től valósult meg. Az igazi rendszerváltást akaró politikai erők nagyon nehéz helyzetben voltak. Külföldiek és a régi rendszer maradványának szereplői nehezzé tették itt a szabadság megvalósulását.

Mik voltak számodra a legmeghatározóbb különbségek a rendszerváltás előtt és után?

Nyíltan, szabadon lehetett beszélni a politikáról, bármiről elmondhattad a véleményed. Én még gyerek voltam, de annak, aki már dolgozott, meg a gazdaságban tevékenykedett bármilyen vállalkozásba belefoghatott. A gazdasági lehetőségek megnyíltak, bár nem volt könnyű, mert szegény volt akkor az ország. De számomra a szólásszabadság volt meghatározó.

(az interjút édesapámmal készítettem)

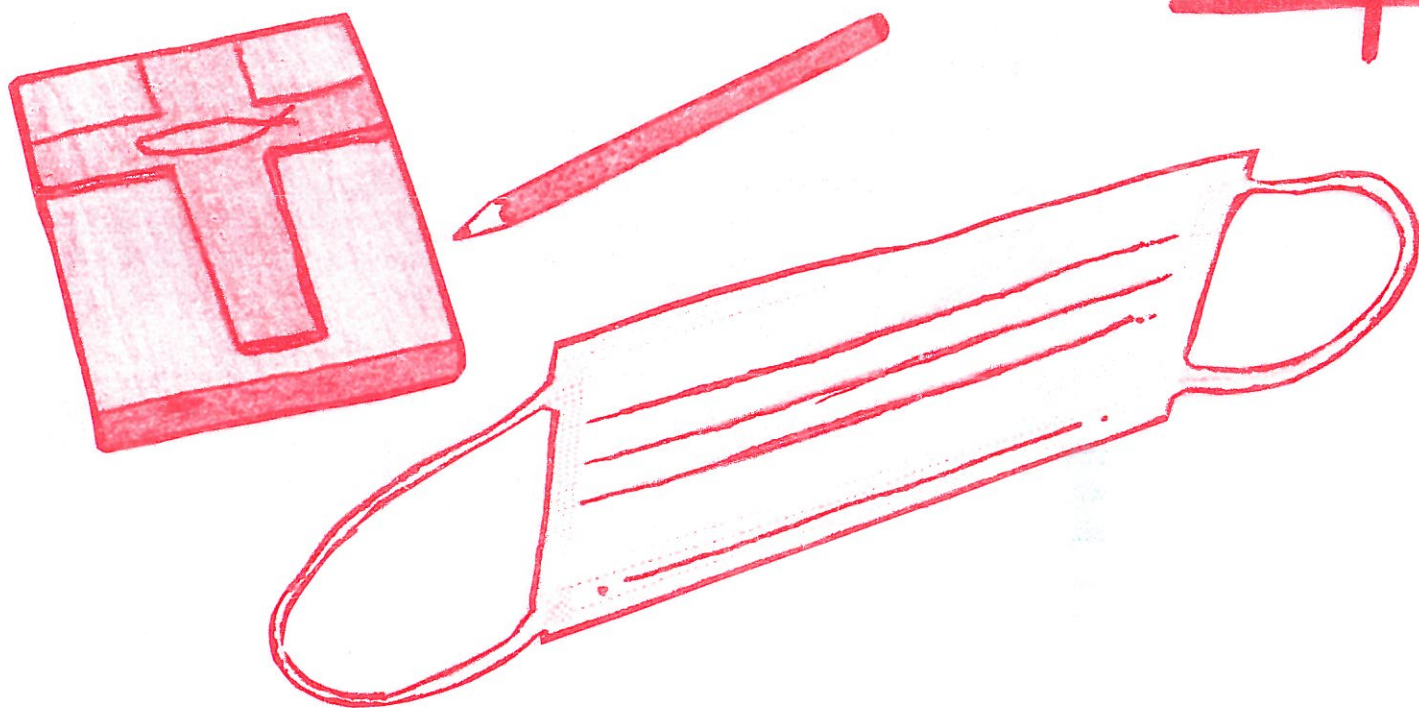
„Én a tárgyaim tükrében”

A régi diákigazolványom az általános iskolát, a gyerekkoromat jelképezi. Az igazolványtartóban megtalálhatóak az irataim, amikkel azonosíthatom magam hivatalosan. A lila smile egy pendrive, amire mindig az iskolai projektjeimet raktam, mióta megvan. Előtte egy idézet olvasható: „Későre jár, s még hallom talán, hallom még léptünk dallamát”, ami a kedvenc együttesemtől, az Aurevoirtól van, és az egyik barátnőm adta nekem ezt a lapot. Mellette egy kávékészítési recept van, mert a kedvenc italom a kávé. Mellette a fülhallgatóm találat, mivel nagyon sokat hallgatom a zenét. Attól jobbra egy gitárpengető van, mert szeretek gitározni, de ironikus, mert nem szeretek pengetővel. Mellette egy kanál van, mert szeretek sütni, főzni. A gyűrűt a szüleim hozták Izraelből, és a Miatyánk olvasható rajta olaszul. A nyakláncot a ballagásomra kaptam, és gyakran hordom. A jobb szélén a kulcsom van, ami az otthonomat ábrázolja. Az injekciós tű emiatt hoztam, és orvos szeretnék lenni, pedig olyan illatú, amit minden nap használok. A napszemüveg Balatonszepezdről van, ahol nyaralni szoktunk a családdal. Az üres képernyő pedig nem tudtam olyan családi képet hozni, ami aktuális karakter cipő pedig a néptánc iránti lelkesedésemet mutatja be, amit heti szinten űzök is.

Tárgyaimat azért így válogattam össze, mert szerintem ez tükröz engem a legjobban. Az összes választott tárgyam olyan tárgy, amit szinte minden nap használlok, vagy legalább is találkozok velük. Van köztük olyan, amit folyamatosan cserélek, de összességében mindig ugyan az marad, mint például a maszk. Van amit szinte már öröknek érzek és azt gondolom, hogy soha nem fogom elhagyni, mint például a kereszt. Van benne egy ceruza is, ami igaz, hogy arra lett gyártva, hogy elhasznájam, ettől függetlenül már nagyon sok ideje velem van. Talán iskolai karrierem kezdetén kerülhetett hozzám és azóta eltelt több, mint tíz év, de még mindig velem van. Persze most, hogy már tudatosult bennem az, hogy milyen régi és, hogy milyen sok ideje velem van, már jobban vigyázok rá. Számomra ez az egyszerű ceruza megmutatja azt, hogy mennyire fontos az életben dolgokat megbecsülni azért, hogy azok hosszú ideig elkísérjenek minket életünk során. Lehet, hogy erre nem ez a ceruza a legjobb példa, mivel megtörténhet, hogy egyik napról a másikra elveszítem, de azt érzem, hogy mivel ez eddig sem történt meg, ezért ezután sem fog.

-Mit csináltál a rendszerváltás idején?

„A rendszerváltás idején gimnáziumba jártam. Érdekes volt az, ahogy az iskolát még a régi rendszerben kezdtem el, de egy újabb rendszerben fejezhettem azt be.”

-Hogyan érezted magad a rendszerváltás idején?

„Nem éreztem semmi különöset, így visszagondolva voltak számomra érdekesek az események. Természetesen volt az egészben egy leírhatatlan feszültség, ami valamilyen formában megalkotta a közhangulatot.”

-Mik voltak a legmeghatározóbb különbségek a rendszerváltás előtt és után?

„Számomra főként a legnagyobb különbséget az emberek felfogásában történt változások jelentették. Sokkal szabadabbnak érezték magukat az emberek, rájöttek arra, hogy valójában mennyire le vannak maradva, más gazdagabb országokhoz képest. Hatalmas vásárlási láz kezdődött, ami kimondottan jellemző volt arra az időszakra. Az emberek hatalmas vágyat érezték arra, hogy utazhassanak, többek között mi is, és ezáltal néhány országot meg is látogattam szüleimmel, amik hatalmas örömet jelentettek akkor nekem.”

Interjú a rendszerváltásról

interjúalany: Dr. Baranka Györgyi

interjút készítette: Zsiga Barnabás

„Ha az emberek megvan a maga miatt? - je az életre, akkor szíve minden milyen? - nel megbirkózik. - Az ember nem törekszik boldogságra; csak az angyalok.”

- Friedrich Nietzsche

-Mít csináltál a rendszerváltás idején?

-Az egyetem elvégzése után éppen friss diplomásként kezdtem el dolgozni a Meteorológiai Intézetben. Ezekben az években volt életemben először önálló keresetem, 4200 Ft. Még otthon laktam a szüleimnél, önálló lakáshoz jutásra semmi esélyem sem volt. 3 évente kaptunk nyugatra szóló útlevelet, az egyéni valutakeret 3000 Ft/60 USD volt, annyit lehetett kiváltani három évente egy-egy külföldi utazásra. Az ember életét bürokratikusán nagyon szabályozták. Az útlevel igénylő űrlapot a munkahelyi vezetőmnek is alá kellett írnia, mielőtt az benyújtottam a Belügyminisztériumba.

-Hogy érezted magadat a rendszerváltás idején?

-A rendszerváltás ideje alatt nagyon gyors egymásutánban történtek az események, 1989-ben szinte minden hónapban volt valamilyen megmozdulás, gyűlés, pártok alakultak, tüntetések szerveződtek. Ezek a dolgok addig tiltottak voltak. Azokról a témákról, amelyek megmozgatták, utcára vitték az embereket, korábban beszélni sem lehetett. Ilyen volt Bős-Nagymaros vízerőmű ügye, az erdélyi falurombolás. Különösen gyűjtő hangulatú beszédek hangoztak el március 15-ei ünnepélyeken. Ezekben a rendezvényeken elhangzott szónoklatok, beszédek azt sugallták, hogy már nincsenek tabu témák, szólásszabadság van, új korszak kezdődik, amelyben minden más lesz, szabadon lehet kinyilvánítani a véleményünket, valamint azt hittük, hogy ez azzal is jár, hogy jobb anyagi körülmények között élhetünk majd a jövőben. A légkör pezsgett és reménnyel töltött el mindenkit, bízunk a jövőben és reméltük, hogy magunk alakíthatjuk azt, pártállami kötöttségek és elnyomás nélkül.

-Számodra mi volt meghatározó esemény 1989-cel kapcsolatban?

-Ha egy eseményt kellene kiemelni, akkor teljesen nyilvánvaló, hogy az az 1989. június 16-án Nagy Imre és mártírtársainak ünnepélyes újratemetése volt a Hősök terén. Azért a legemlékezetesebb, mert akkora tömeg gyűlt össze, amekkorát talán addig még soha nem tapasztaltunk. A több százezer ember önszántából jelent meg, nem utasításra vezényelték ki őket az utcára. A munkahelyemen reggel szólt a főnököm, hogy aki részt szeretne venni Nagy Imre újratemetésén, az munkaidőben ezt megteheti, úgy mond „el van engedve”. Emlékszem, hogy volt egyetemi csoporttársainkkal gyülekeztünk az Oktogonnál és haladtunk a Hősök tere felé, ahol hangszóróban sorolták az 1956-os forradalom alatt és után kivégzettek és mártírhalált haltak neveit. Sokkoló volt. Ugyanakkor a térre érkezve tapasztaltuk, hogy nem egy egyszerű tömegtüntetésen vagyunk, hanem egy újratemetésen, annak minden külsőségeivel együtt, fekete drapériában csavart oszlopok mindenhol, a Múcsarnok lépcsőin koporsók, a felravatalozott mártírok azonosított tetemeivel, valamint körülöttük számos virágkoszorú fokozta a gyászos, de mégis ünnepélyes hangulatot. Orbán Viktor itt elmondott gyűjtő hangú beszéde akkor igazán merésznek is tűnt. Emlékszem, hogy az egyik egyetemi évfolyamtársunk fel is horkant: „Ez a fiú még lógni fog!”. Mi is kissé ledöbbenünk ezen a nyílt, szókimondó beszéden, mely korábban egyáltalán nem volt jellemző. Arcunkon kis félmosollyal és csodálkozó, tágra nyílt szemekkel néztünk egymásra. Mindannyiunk arcára kiült a kérdés: „Hogy ebből mi lesz?”.

„Légy szívfok, amelyet szívalan csapnak a hullámok, de ő reáületlenül áll, s körülötte elcsúszó a habzó forgatag. Ne búclakodj a kedvetlen széljárás miatt; inkább örülj és élj derűs arcúval - ha a jelen nem tör meg, a jövőtől sem kell tartanod.”

- Marcus Aurelius

-Milyen érzelmek kavargtak benned a tüntetéseken?

-Számos tüntetésen részt vettem. Például a tiltakozás Bős-Nagymarosi vízerőmű elleni megmozdulást megelőző napon azt kérdeztük nevetve egymástól, te milyen táblát viszel holnap? Persze senki sem hozott táblát, de lehetett volna, szabadon mindenki azt írhatott volna rá, amit jónak lát. Ez is újdonság volt, a szabadság eddig ismeretlen fajtája. Tiltakoztam az erdélyi falurombolás ellen, ott voltam a köztársaság kikiáltásakor a Kossuth-téren, ahol a meghatottság érzése fogott el Szűrös Mátyás szavait hallgatva. „Nahát ezt is megérhettük” - gondoltam. Ott voltam március 15-én a tévé székháznál. Meglepett a résztvevők nagy száma, meglepett, hogy a fiatalok a tér fáira, padjaira, emlékműveire felkapaszkodva figyelték Csengery Dénes szavait, és meglepett, hogy nem jöttek oda a rendőrök és utasították rendre az ifjúságot, hogy így nem szabad viselkedni. Azelőtt mindig kontrollálták saját cselekedeteinket, ott a TV székház előtt először szabadnak érezhettük magunkat!

-Nem féltél a tüntetéseken?

-Biztos, hogy a tüntetéseket, a vonuló tömeget az akkori rendvédelmi erők figyelték, beépített emberek is lehettek közöttünk, de a tömeg vidám volt és felszabadult. Hogy volt-e bennünk félelem? Biztos! Én ifjúságom nagy részét a szocializmusban éltem le, bizonyos félelmek kitörölhetetlenül beégnek az ember retinájába, amely előjön, ha meglát egy egyenruhát vagy ha átkel valamilyen államhatáron. A rendszerváltás idején, főleg az 1989-es események majd mindegyikén részt vettem, de semmilyen rossz tapasztalatom sem a tömegben vonuló emberekkel, sem a rendőrséggel nem volt.

-Köszönöm.

„Miféle beláthatatlan jövőből rettegsz, barátom? - mikor épp a jelen az, mely körülöttem van körűl, és szörvénnyel nem tudok kikerülni? A jövő nem áll hatalmunkban, így hát képzeld el róla felesleges; a jelenre tördél inkább, erről gondolkodj: mi miért történetelt veled? - mert csak a képzeltöket csapja be a kaján sors.”

-Lucius Annaeus Seneca

Zsiga Barnabás tárgy leírás

Én az engem legjobban meghatározó tárgyként nem másokat hoztam be, mint azoknak az idézeteknek a folyamatosan növekvő tárházát, amiket egy könyv olvasása közben gyűjtök magamnak. Ezek szerzői az ókor nagy filozófusaitól kortárs írokig terjednek, de mondanivalójuk egyaránt nagy hatással van rám, mint ember, valamint a jövőben is azt képelem, hogy a saját fejlődésemet támogató, iránymutató fényeként fognak szolgálni.

Mit csináltál a rendszerváltás idején?

Éppen befejeztem a középiskolát. '90-ben érettségiztem, leginkább a vizsgákkal foglalkoztunk, de már volt olyan tanár, akivel a szabad választásokról beszéltünk valamelyest. Korábban ugyanúgy ő beszélt nekünk a romániai forradalomról. Bennünket akkor a politika nem érdekelt, nem éreztük, hogy milyen változást fog hozni az életünkbe. Egész odáig egyfajta életmódra készítettek fel minket, akár a szüleinket, idősebb testvéreinket, aztán az iskolapadból kikerülve egyszeriben összeomlott ez a világkép. Azonnal szembesültem a munkanélküliséggel, a vidéki munkalehetőségek szinte teljes megszűnésével. Megismertem az újfajta, szabadrabló kapitalizmust képviselő vállalkozói réteget.

Hogy érezted magad a rendszerváltás idején?

Elkeseredve! A világ csak azoknak nyílt meg, akiknek már alapból volt pénze. Ha nem volt benned kellő vállalkozó szellem, vagy a szüleidtől nem kaptad meg az elinduláshoz szükséges támogatást, akkor gyakorlatilag vergődöttél az akkori helyzetben. Szépen hangzott, hogy megnyílt a határ, de a többségnek még mindig elérhetetlen volt. Az új világ csak az ügyeskedőknek kedvezett, vagy akiknek sikerült az előző rendszerből pénzt és kapcsolatokat átmenteni. A környezetemben családok, életek mentek tönkre, nem voltunk felkészítve erre az újdonsült életmódra. Szerintem 10-15 év minimum kellett mire elkezdett kitisztulni, normalizálódni a helyzet.

Számodra mi meghatározó esemény '89-el kapcsolatban?

A romániai forradalom és Ceaușescu kivégzése. Akkor az itthoni helyzetből semmit nem éreztem. Nem érdekelt a politika, a szüleim sem politizáltak. Azt viszont éreztem, hogy az addig az otthonomat adó kisvárosnak és a vonzástérzetében lévő falvak lakóinak biztos megélhetést biztosító konzervgyár 60 év után fokozatosan csődbement. Mivel mind a tanulmányaimat, mind életem következő néhány évét kisvárosban éltem le, semmiféle megmozdulás nem volt a környezetemben, ezekről legfeljebb a hírekből értesültem.

Milyen volt szabadon választani?

Akkor ez semmi pozitívumot nem jelentett számomra. Először a '94-es választásnál hoztam tudatosabb, felkészültebb döntést. Az iskolapadtól kellett ez a négy év tapasztalat, hogy megalapozottabban tudjak választani a lehetőségek közül.

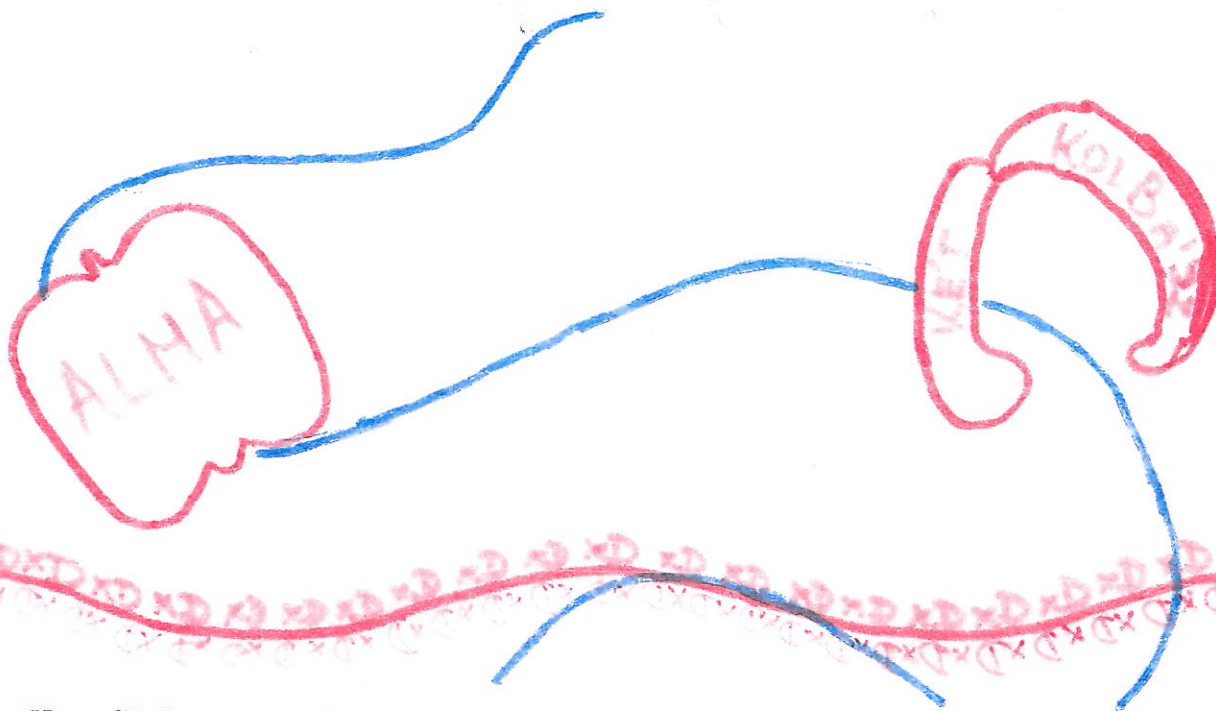
Mik voltak számodra a legmeghatározóbb különbségek rendszerváltás előtt és után?

Előtte megvolt egy biztonságérzet, a szüleim bár szerény, de stabil kiegyensúlyozott háttérrel tudtak biztosítani. Utána 1990 őszén ez a stabil háttér gyakorlatilag megszűnt létezni, egyik pillanatról a másikra összeomlott.

Hogyan tekintesz vissza?

Hiába voltam fiatal, életem nehéz, kilátástalannak tűnő, boldogtalan része volt.

A szer nagy fogyasztójaként természetesen egy almát hoztam, mint engem jellemző tárgy. Továbbá, mivel szeretem az állatokat behoztam a kedvencemet, Dezsőt. Sajnos Dezsőnek meg kellett halnia.

Hogy élted meg a rendszerváltást?

A rendszerváltás idején egyetemista voltam, Pécsen laktam kollégiumban. Aznap, amikor a fiatalok kimentek az utcára Budapesten, Pécsen taxisblokádnak volt, ami azt jelentette, hogy a taxisok nem dolgoztak, elzárták a forgalmat. Ez volt az összes élményem a rendszerváltásról.

Van valami különbség a között, hogy hogyan élted meg és hogyan tekintesz vissza erre az időszakra?

Nem. Sosem érttem a történelmet és hidegen hagy a politika. Csak annyit éreztem belőle, hogy egy párt rendszerből több párt rendszer lett.

Hogyan élted meg a rendszerváltást?

'89 tavaszán volt a nagy rendszerváltás, én akkor éppen Amerikában tartózkodtam. A bátyám kint tanult ösztöndíjjal a michigan-i Ann Arburn egyetemen, ezért meghívóval és vízummal minden probléma nélkül kimehettem hozzá.

Milyen volt egy eltérő rendszerbe visszatérni?

A tanulmányaimban volt leginkább megfigyelhető. Egyik nap még Marx Engels Lenin-ről tanultam, utána két hónappal meg mindent tagadni kellett. De mindenben lehetett érezni a változást. Mindenki bizakodó volt, hogy egy jobb rendszer jön.

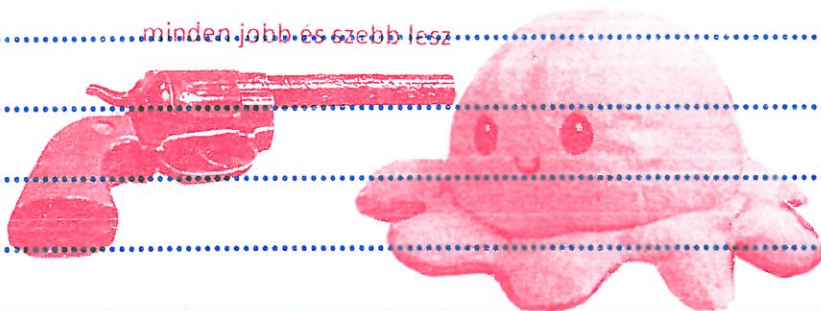

VICC AZ EGE'SZ!

TARTALOM

ELŐSZÓ	3
ISKOLA.....	4
CSALÁD.....	6
BARÁTOK.....	8
MOZGÁS.....	10
SZABADIDŐ	12
UTAZÁS	16
VÁSÁRLÁS.....	18
JÁTÉK	19
KREATIVITÁS.....	20
KÖZÉLET	22
HAGYOMÁNY	24
FILOZÓFIA.....	25
VICC	28

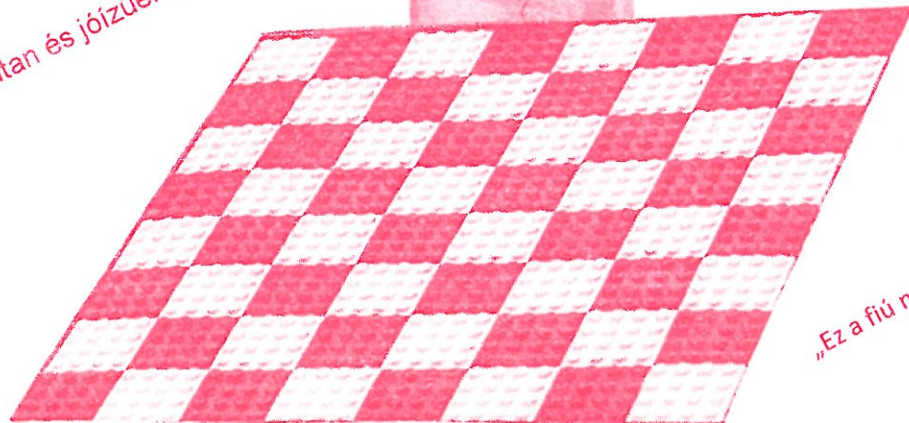
minden jobb és szebb lesz

kivégezték

éhező kiscicára

nyugodtan és jóízűen kortyolgattam

„Ez a fiú még lögni fog!”

RÁGÓ ŐRÜLT VAGYOK!!!!

IMPRESSZUM

SZERKESZTŐSÉG

- ANNA -	- JULCSI -
- BANDI -	- LACI -
- BARNI -	- LILLA -
- BOGI -	- LUNA -
- BOGY -	- MARCI -
- DÓRI -	- NÓRI -
- ESZTER -	- SZABI -
- ESZTI -	- SZONJA -
- FANNI -	- VIKTOR -
- FN -	- ZIZI -
- GYULA -	

KÜLÖN KÖSZÖNET

- DON TAMÁS -	- VÁRADI KITTI -
- GOMBÁS ANDRÁS -	- BARISCHIN BALÁZS -
- VÁRADI EMESE -	- BORBÉLY DÉNES -

**TOM
LANTOS
INTÉZET**

BUDAPEST, 2022.

KARINTHY FRIGYES GIMNÁZIUM

JELLEN!
DIÁK KIADÓ

A KIADVÁNY A TOM LANTOS INTÉZET

TAMOGATÁSAVAL KÉSZÜLT